

NOVI GLAS

MAGACIN HAKA

3/1988

Mogli bi si Vi, dragi štitelji, staviti pitanje, zbog čega upravo danas — kad je anti-semitizam akutan kot još nikada, a borba za emancipaciju masivna — donášamo Miloradićeve zasada cenzurirane pjesme. Ali morebit da je stoprv sada vrime zrelo za to i da upravo sada moremo razumiti cijelu problematiku, ka govori iz Miloradićevoga opusa, a da u nami ne ostavi ranu, ka ne more zaciliti. Zvana toga je Novi glas izgleda jedini gradišćanskohrvatski pismeni medij, sa čijom linijom se podudara ta smioni pothvat, ki ustvari uopće nije odvažan. Pred 10-mi ljeti je Novi glas kriti-

zirao, ča se nisu uvrstile sve Miloradićeve pjesme u ondašnje izdanje. Tom kritikom si je jur onda do neke mjere prisvojio legitimaciju, da danas otiska privrimeno šubladizirane Miloradićeve pjesme, ar je ujedno izrazio i potriboću za takovom publikacijom. Ada se je moglo računati s tim da će pri najboljoj priliki uslijediti takov korak. A 60. obljetnica Miloradićeve smrti je uzroka dost. Te zamučane Miloradićeve pjesme su većinom pjesme, ke su opsoletne, zastarane u svojoj ideji, one ne pašu u današnje vrime. Kad bi Miloradićeve tabu-pjesme podvrgli matematičkoj formuli

bi došli do rezultata, da anti-semitizam nije jednak antisemitizmu, a ženska inferiornost, o koj je Miloradić bio osvidočen, u današnjem vrimenu već nije aktualna. Emancipacijska diskusija se danas pelja na čisto drugom području. U ovom smislu moramo Miloradićeve pjesme razumiti iz povijesnoga konteksta. Ne moremo je prebaciti u sadašnjicu i pokušiti uskladiti je s njom. Te pjesme nam samo slikaju cjelovitiji kip o Miloradiću, ki nam se je do sada prezentirao u črnobijelom, a sada nam farbe otkrivaju sve nijanse i iššatirane detalje Miloradićevoga portreta. urednica

izdavač: odbor HAK-a

urednik: Agnjica Csenar-Schuster

redakcija: dr. Nikola Benčić, Anita Csenar, mag. Fredi Hergović, dr. Ewald Höld, Stanko Horvath, Jandre Palatin, mag. Štefan Pavetić, mag. Ivo Sučić, dr. Feliks Tobler, Peter Tyran

Miloradićeve pjesme i njegova pisma pobrao i pod štampu priredio: dr. Nikola Benčić

autori ovoga broja: dr. Nikola Benčić, mag. Štefan Pavetić

ilustracije i slike: Manfred Vlašić, Štefan Zvonarić ml.

lay-out i prelom: Jurica Csenar

slaganje: Rosemarie Stagl, Stanko Horvath, Karin Karlič

ekspedit: Agnjica Lippl, dipl. inž. Štefan Roth

foto-slog: Hrvatsko štamparsko društvo, 7000 Željezno, Karall-ulica 23

vlasnik i nakladnik: Hrvatski akademski klub (HAK), Kroatischer Akademikerklub

adresa vlasnika medija i izdavača: A-1040 Beč/Wien, Schwindgasse 14/10, telefon 65 14 014

tisak: Wograndl-Druck, 7210 Matrštof/Mattersburg

nakladni poštanski ured: A-1040 Beč/Wien

manuskripti se šalju na adresu: A-7000 Željezno/Eisenstadt, Bahnstraße 10/6

konac redakcije za broj 4/1988 je 10. novembar 1988.

Miloradić — mitos?

Rušenje idola na gradišćanski način?

Ljeto 1988. je stalo za nas Gradišćanske Hrvate, bar ča nalži nacionalno-kulturno područje, u znaku 60. obljetnice smrti Mate Meršića Miloradića. Uz cijeli poredak spomen-priredab, ke su upriličene, da se ovom našem velikanu oda zaslužena čast i poštovanje, bilo je i glasov — istina — prigušenih i dosta tihih, ki su potribovali da se Miloradićevomu liku, njegovoj poziciji i ulogi u kulturi i literaturi Gradišćanskih Hrvatov, a u prvom redu odredjenim idejam i nazorom, ki su prezentni u njegovom pjesničkom stvaranju, pristupi, konačno, kritički, da se podvrgne objektivnoj kritiki ka bi bila oslobođena jednostranoga i tendencionoga uveličavanja. Takova nastojanja su sigurno opravdana; opravdano je i potribovanje za triznom i objektivnom kritikom (kritika u pravom smislu riči) njegovoga stvaranja. A ipak, čini nam se da je u tom potribovanju bilo prizvuka i tendencijov ke su ukazivale na to da je manje u pitanju objektivno i trizno bavljenje s Miloradićevim stvaranjem, nego da se je — pod plašćem postulata za literaturnom kritikom i triznim razmatranjem — htjelo, iako s

zakašnjenjem, udovoljiti modnoj pojavi, ka *uživa* u tom, da *grize i nagrize* nekoč velike, da ruši i sruši njim postavljene spomenike, da demontira idole.

Rušenje idolov — cui bono?

Pojava, da se bilo tendencioznim naglašivanjem usputnih aspektov, bilo pretjeranim isticanjen odredjenih — sada morebit negativno shvaćenih — osebitosti, bilo svisnim i promišljenim zapostavljanjem i prešućivanjem bitnih elementov nagrize pozicija i lik tkz. velikih ljudi, nije nova. Ovo nije mjesto, da se bavimo pitanjem ča leži u osnovi te pojave, ča su nje korijeni i odakle ona izvira. Usput rečeno ona je — ako ostavimo po strani diboko ljudski motiv nenavidnosti — u svakom slučaju i izraz one ideologije, ka odbacuje svaki autoritet, svaki elitarizam, a u težnji za niveliranjem i — a to je ono najgore — krivo shvaćenim *demokratiziranjem* odbija sve, ča nadilazi prosječnost i mediokritet.

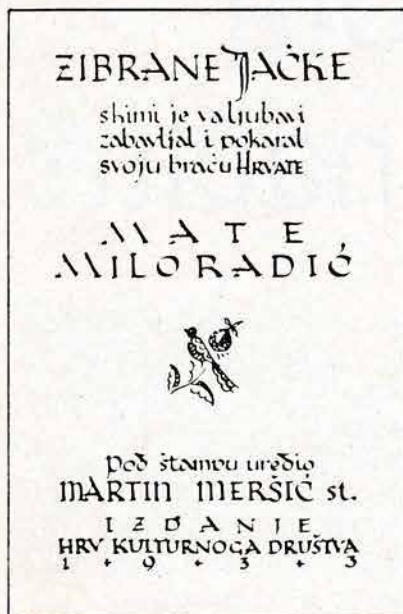
Rušenje idolov, ko je, napro-

sto, samo posljedica ovakove ideologije, stvarno nikomu ne hasni, jer ostavlja prazninu za onoga čiji je idol srušen, oduzme i ukrade mu ča je za njega bitno, nač se je mogao osloniti i ča mu je moglo poslužiti kot figura, kot sadržaj s kim se je on emocionalno mogao identificirati. Srušen mu je idol, ki mu je bio pomoć i — morebit — polazna točka na putu do njegovoga vlašćega identiteta. Ako, dakle, rušenje idolov uslijedi iz spomenutih razlogov, onda je pitanje starih Rimljanov: *cui bono?* (komu to hasni) doista na mjestu.

Ako je, dakle, tih nekoliko prigušenih glasov, ki su potribovali kritiku, podvrgavanje kritiki *Miloradićevoga mitosa*, bilo predvodjeno tom ili sličnom ideologijom, onda ne moremo žalovati zbog toga, da su se jedva čuli, da se nisu primili na znanje.

Ča ali onda, ako je u osnovi njevoga nastojanja i potribovanja za objektivnim i triznim razmatranjem Miloradićevoga stvaranja želja da se Miloradić prikaže u pravom svitlu, da se Miloradić demitologizira, da se stane na kraj *mitosa* o Miloradiću? Ča onda,

ako njevo potribovanje proizlazi iz uvjerenja, da i Miloradić sam ima pravo, da se njega gleda onako, kakov je bio, a ne onako, kakovoga se je htjelo? Nima i Miloradić ono pravo, ko svaki od nas za sebe potribovanje: biti ono, ča si, biti — ni već ni manje — človik?

1. zbirka 1933.

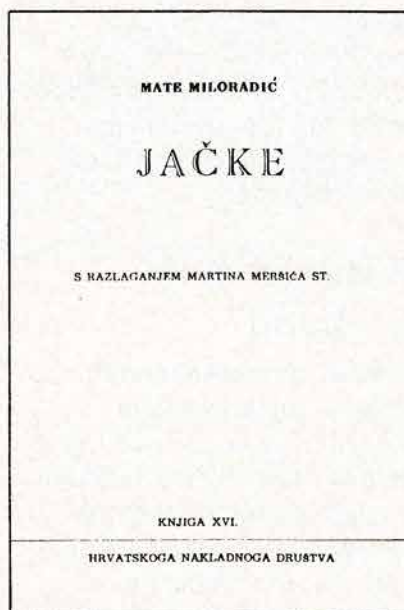
Mitos o Miloradiću

Spomenuli smo *Miloradićev mitos*, a da ni jednom ričom nismo pokušali objasniti, ča pod tim podrazumivamo. Ako tvrdimo da kod Gradišćanskih Hrvatov, da u njevoj literaturi postoji mitos o Miloradiću, onda pri tom mislimo, pred svim, na dvi okolnosti, na dvi pojave, na *mitos* u dvostrukom pogledu:

— **prvo**, to je mitos, koga je o Miloradiću stvorio M. Meršić st., svojim glorificiranjem i uveličavanjem, svojim — do kraja — subjektivnim prikazom ovoga našega najvećega pjesnika (bio bi, a i je najveći i prez toga da se glorificira), a — **drugo**, Miloradić je ostao, a i sada je još *mitos*—*misterij*, tj. tajna, zagonetka, zahvaljujući okolnosti, da je dandanas još dosta otvorenih pitanj u

vezi njegovoga stvaranja: bilo s dozivom na to da se za neka njegova djela, za neke njegove jačke samo zna, da su napisane, da nam ali već nisu dostupne, ili bilo s obzirom na to da neke od njegovih, nam poznatih jačak izražavaju ideje i nazore, ki su nam danas — u najmanju ruku — suspektni (antifeminiizam), navodno strani i tudji (antisemitizam) ili u toj oštrini i bezkompromisnosti prenačlašeni (antilevičarstvo).

Ako govorimo o *mitosu o Miloradiću* u dvostrukom pogledu, to ne znači da med

2. zbirka 1956.

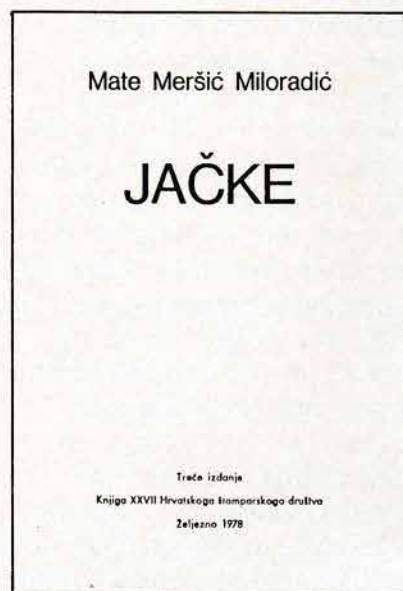
timu dvimi načini, kako se ta mitos ispoljava, kako je ta mitos gradjen i izgradjen ne postoji nekakova veza. Zapravo je obrnuto: mitos u onom prvom, glorificirajućem smislu skoro je nemoguć, ako ne bi egzistirale tajne, zagonetke (ada mitos u drugom smislu) oko Miloradića. U toj, donekle, neuzročnoj povezanosti krije se, naime, sva pogibel *mitosa o Miloradiću*. Rješenje, odnosno razbijanje te pogibeli nalazi se, prema tomu, jedino u tom, da se rasčistu obadva aspekti, obadva faktori, ki ga sačinjavaju i

obadva obliki kako se ta mitos manifestira.

Glorificiranje i uveličavanje Miloradića

Visoka pozicija i važna uloga, ka Miloradiću pripada u kulturnoj povijesti Gradišćanskih Hrvatov, počinje u prvom redu na njegovom literarnom ostvarenju, a u drugom redu na načinu, kako je Martin Meršić st. njega i njegovo stvaranje prikazao i prezentirao javnosti. Meršićev prikaz je, ali, uza to — a to je u našem razmatranju važno — i izvor *mitosa o Miloradiću*.

Polazeći od te konstatacije, moramo se pitati, ča je moglo M. Meršića st. napeljati na glorificirajući i idealizirajući način prikazivanja i prezentiranja, prez toga da ga potvorimo za nečasne motive. M. Meršić st. sprohadjao je

3. zbirka 1978.

Miloradića od prvih njegovih korakov kot pjesnik, bio mu mentor i animator, ada, človik ki je, ne samo spoznao velike Miloradićeve mogućnosti i sposobnosti, nego i človika, ki ga je nagovarao da uopće *zajaše* na Pegaza, ki ga je podržavao, ki mu je pomagao. Ako se tomu doda okolnost,

da je M. Meršić st. u to vrijeme valjao kot *siva eminencija* na nacionalnom, kulturnom i političkom (vjerojatno on sam to nigdar nije gledao tako: jedno od drugoga odvojeno, nego u cjelini) području, onda zaključak nije težak da je M. Meršić to svisno činio, u težnji da i Gradišćanski Hrvati dovenu svojega pjesnika—velikana.

Ne postoji, ada, dvojba da je M. Meršić st. uočio vridnost, ali i važnost Miloradićevoga stvaranja za jezik i narod. Vidio je šansu, ku su Miloradić i Miloradićeve jačke predstavljali za nacionalnu svist Gradišćanskih Hrvatov, za jačanje i afirmaciju njegovoga jezika, za pozitivne efekte na putu razbijanja kompleksa manjevridnosti naroda, ki je okružen madjarskim i nimškim oceanom. Miloradić kot kristalizaciona točka, kot osoba, okolo ke se skupljaju Gradišćanski Hrvati, Miloradićeve jačke kot bitni, jer novi, aspekt i faktor u stvaranju nacionalnoga indentiteta Gradišćanskih Hrvatov. Interes, koga su Miloradićeve jačke pobudjivale u narodu, je najbolji dokaz, da se M. Meršić st. u svojoj ocjeni nije prevario.

No, ako su Miloradićeve jačke same po sebi izazivale takov interes kod naroda, zač onda uveličavanje Miloradića, zač onda glorificiranje njegove ličnosti, njegovih ljudskih osobin? To pitanje se stavlja tim jače, ako usporedimo Meršićev prikaz Miloradića s tim kako je Miloradić sam sebe vidio, kako je sam o sebi pisao: u tom nij ni slijeda onomu *super-* ili *nadžloviku*, ki bi mogao drugim služiti kot idol.

Uzrok glorificiranja i uveličavanja — to je samo špekulacija i do sada ničim potvrđena hipoteza — leži, vjero-

jatno, u činjenici, da je umjetničko, a u prvom redu pjesničko stvaranje kod Gradišćanskih Hrvatov moralo svenek zadovoljiti i poučne, pedagoške kriterije. Umjetnost, pjesništvo imalo je jako naglašenu pedagoško-

Martin Meršić st.

poučnu stran. Pjesnik mora biti i ima biti i učitelj, prosvjetitelj naroda, a to ne samo učitelj na civilizatorski-kulturnom području, nego i na moralnom polju. Ta zahtjev na pjesnika i pjesništvo nas mora tim manje čuditi, ako stavimo u račun odlučnu ulogu, ku su u kulturnom stvaranju Gradišćanskih Hrvatov imali duhovnici i Crikva. I djelovanje na narodno-kulturnom polju mora biti podređeno dušobrižničkom stvaranju.

Pjesnik, da bi bio učitelj i odgojitelj naroda, mora biti i moralni autoritet, a to postiže jedino vlašćim moralnim integritetom. U takovom shvaćanju pjesnika dolazi do izražaja — uz put rečeno — tip starogrčkoga pjesnika—svećenika. No, za nas je bitno da iz takovoga shvaćanja pjesnika proizlazi postulat da kršćanski pjesnik u čim većoj mjeri mora udovoljiti zahtje-

vom kršćanske vjere, nje etike i morala. Čim veće su njegove etičke i moralne vrline, tim viši stupanj moralnoga autoriteta on postiže. Iz takovoga shvaćanja pjesnika moremo razumiti i nastojanje M. Meršića st. za uveličavanjem i glorificiranjem Miloradića, nastojanje da se Miloradić prikaže jednostavno, naime pre naglašavanjem njegovih vrlin i prešućivanjem, odnosno bolje rečeno neizrecivanjem njegovih slabijih stran. To ne znači, da nam je M. Meršić prešutio neke velike, karakterne mane Miloradića, no u takovom prikazu nij bilo mjesta ni za *ljudske* slabosti. Rekli smo jur, da je Miloradić sam bio daleko od toga, da o sebi samomu ima samo najbolje mišljenje. Naprotiv, on si je bio svistan svojih *ljudskih* slabosti, ča dolazi do izražaja u različni njegovi jačka, a te slabosti ga činu još simpatičnijim; ta kritički odnos prema samomu sebi još ga jače približuje svojoj publiku, stavlja ga na mjesto, ko si on za sebe najjače želji: biti svoj med svojimi.

Sve u svemu, moglo bi se, ada, reći da su M. Meršića st. njegovo shvaćanje uloge pjesnika kot i njegove brige za hrvatski narod u Gradišću napeljali na glorificiranje i uveličavanje Miloradića. Takov način prikazivanja je — prez dvojbe — doprinesao popularitetu, poštovanju i visokoj poziciji, ku je Miloradić kod naroda uživao, premda su — rekli smo jur — za to najjače zaslužne njegove jačke. Sigurno je da u naše vrijeme takov način prikazivanja ne postiže već tako pozitivne efekte, da on, naprotiv, zapravo izaziva i provocira; to stoji ali u vezi s duhom vrimena, ki je jedno-

stavno bliži skepsi i ki je uvjeren da i u najvećem dobru mora biti trunke negativnoga.

Daleko ozbiljniji je on aspekt mitosa, ki se zasniva na činjenici, da u Miloradićevi jačka ima idejov i nazorov, ki ne odgovaraju našem vremenu, ki su skandal — bar djelomično — za naše vrime. A ipak ova kritika ne odgovara, jer ona polazi od važnoga ograničenja: da su, naime, ti nazori, te ideje skandal za **naše vrime**. Ili drugačije rečeno: i za pjesnike—genije teško je u jednoj ter istoj osobi povezati pjesnički aspekt proročanstva, usmjeravanja, odganjanja svoje publike s aspektom da je pjesnik i dite i glasnik svoga vremena, dite i glasnik duha vremena. Zapravo je nemoguće ove dva aspekte do krajne konzekvencije povezati, udovoljiti im u svakom slučaju, jer se jedan drugoga donekle isključuju, jedan drugomu na putu stoji. To između ostalog znači da je i *proročanska* snaga pjesnika ograničena ne samo pjesnikovim subjektom, nego i objekti na ke se ona odnosi.

Prema tomu lako je sada Miloradića okrivljavati za antifeminizam, antisemitizam i antiljevičarstvo, a uopće ne pitati za situaciju, za duh vremena pod čijim uplivom je Miloradić te jačke stvorio.

Nije fer, a ne odgovara ni praksi bilo ke serozne naučne discipline da miri, ocjenjuje ostvarenja iz prošlih vrimen pod prizmom današnjega stanja znanosti. Činjenica je človičanstvo napreduje ne samo na materijalno-naučnom sektoru, nego da postoji i razvitak odnosno napredak u idejno-duhovnom (ideja slo-

bode ima svoj razvoj kot postoji i razvoj u tehniki komunikacije, tehniki bojne *mašinerije*).

Tu činjenicu u sferi tehničko-materijalnih dostignućev človičanstva mi respektiramo, no rijetko-kada respektiramo tu činjenicu kad su u pitanju pogled na svit, kad su u pitanju ideje. Ili drugim riječi: od Miloradića bi mi potribovali proročansku silu ča naliže položaj žene u društvu, pro-

Miloradić u mladi ljeti

ročanske sposobnosti da sagleda put od antisemitizma do *holocausta*, a to sve samo za to jer je pjesnik—prorok. Pri tom mi svisno ili iz neznanja isпустimo iz vida njegovu zgražanje, njegovo jaukanje na boj i na strahote boja, njegovo odbijanje boja, u kom on u prvom redu vidi rušenje i narušavanje Božjega stvaranja i reda. Kako onda to, da ga još nigdor nije proglasio za propagatora *pokreta mira*, za pacifistu. Zgražati se na boj u vrime *hurra-patriotizma* i u jăka jačiti o strahota i nevolja boja za vrime početnih uspjehov na bojnom polju, oslikati i ocrtati torzo i fiasko, ki čekaju na završetku boja pobjednike i

dobitnike: nije li i to izraz i dokaz proročanskoga aspekta Miloradićevih jačak.

Sigurno, u Miloradićevi jačka ima antifeminizma, antisemitizma i antiljevičarstva. Isto tako je sigurno, da nebi bilo teško te njegove — za nas morebit teško prihvatljive — stave objasniti i obrazložiti ukazivanjem na povjesno-društveni kontekst, u kom su oni nastali. Koliko bi to pomoglo, ostaje otvoreno. Ljudska oholija i arogancija veća i jača je nego spoznaja, da biti kasnije rođen, ponekad znači i milost. Odreći se antisemitizma poslije Auschwitzta nije zasluga, kom se moru pobojne generacije dičiti: to je jedina moguća konzekvencija. Objašnjavanje iz povjesno-društvenoga konteksta je u skladu s principi objektivne kritike. No i za takovu kritiku valja: postulat za objektivnost kritike se općenito akceptira, ne akceptira se, međutim, da i rezultati kritike imaju pravo, da ih se objektivno primi i saslušă. Ako se, ada, potribuje otvorena diskusija o oni pogledi, o oni ideja Miloradićevoga stvaralačkoga opusa, ke su dandanas neprihvatljive, onda on ima pravo na objektivnu, konstruktivnu kritiku: uveličavanje je onda istotako krivo na mjestu kotno rušenje i njegova demontaža pod plašćem otvorene kritike uz ispuštanje bitnih i naglašavanjem nebitnih elementov njegovoga stvaranja.

Ostaje, naime, jedino: teško vjerovati da bi takova kritika dala rezultate, ki bi Miloradićevo značenje za Gradišćanske Hrvate utoliko smanjili, da bi oni *nagrizli* njegovu poziciju, a kamoli srušili.

Štefan Pavetić

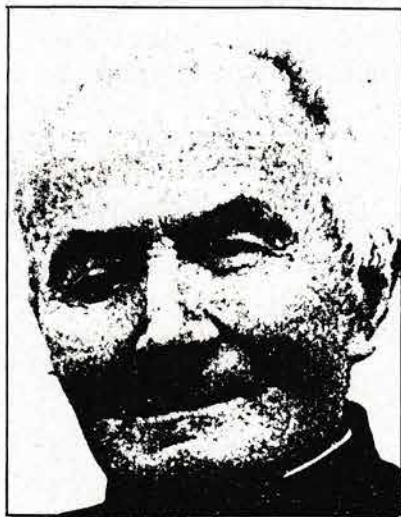
Neke primjedbe uz Miloradićeve 'izopćene' pjesme

Prez dvojbe je Mate Meršić Miloradić naš najznačajniji pjesnik. To nam svidoči njegov jezik, sadržaji njegovih pjesam, versifikacija, forma u ku je znao oblici svoje misli. Zbog te sposobnosti ga nazivamo i gledamo za narodnoga učitelja. Svakako smo okolo Miloradića izgradili cijeli krug, kultus njegovoga značenja za naš kulturni život i prez brisanja ijedne pikice mu ta značaj priznavamo. Njegov značaj ne more ništa umanjivati, njegova pjesnička zvijezda je prvorazrednoga sjaja. Nažalost je njegov sjaj pokrio i neke druge značajne literate, tako djelo Ivana Blaževića, Petra Jandriševića, možda i koga drugoga. Svakako je ali — protiv svake uobičajenosti med Gradišćanskimi Hrvati — Martin Meršić stariji, velikoborištofski farnik, sistematsko i usmireno gradio na Miloradićevom idealu — po starinsku bi rekli preštimanju — možda svojem, idolu. To uporno izgradjivanje u paru s pjesničkim genijalitetom u gradišćanskohrvatskoj izražajnoj formi je zaistinu osiguralo Miloradiću ugledno mjesto u sridnjoeuropskoj književnoj kulturi. On je poznata ličnost, ne samo med Gradišćanskimi Hrvati, nego daleko prik užih granic.

I dobro je tako!

Svakomu narodu su potribni svoji ideali, u ke se more ugledati, prez njih narod ne more živiti. Ti mitosi ne samo svisno, nazoči, nego pot-

svisno, podmučkome držu meštarsku gredu, tram narodnosti, narodne kulture i to prez muke, pota, po tiho, uporno, mirno i od sebe razumljivo, kot sunce ishaja i zahaja svaki dan. Pogibel-

Miloradić u stari ljeti

nost tih mitosev leži samo u nekorektivi, u neprominljivosti, pak pretiranju. To pretiranje more izvirati iz tihe želje ali isto tako i iz znanja, iz krive želje i krivoga znanja, možda nepotpunoga. Na ovom polju su manipulativne mogućnosti skoro neisčrpive. Možda, to se danas skoro ni ne more kazati, je Martin Meršić stariji svisno ili ne-svisno manipulirao pri izdanju *Zibrane jačke* 1933. i to tako, da je izostavio jedan priličan broj jačak, ke su se ali za vrime Miloradićevoga života po novina ili kalendari štampale. Istina, potpuno ispravno je dao naslov *Zibrane jačke*. Ignac Horvat (1956) i Nikola Benčić (1978) su se potpuno

držali Meršičeve linije, ako-prem je u izdanju 1978. najveći broj pjesam. Argumentacija ljudi, Hrvatskoga štamparskoga društva je bila, ne triba prik mjere spačiti štitelje. Zadnja kapljica na litici ove argumentacije je bila od Jun Brode, ka ni bila pripravna prevesti u nimški jezik Miloradićeve pjesme s argumentacijom, da je on bio strašan antisemit, antifeminist, a mi smo se zapravo pitali: ča bi rekla bila ona, ako bi poznavala bila cijeli materijal. Skoro po izdanju Miloradićevih *Jačak* 1978. se javi Hrvatski akademski klub u *Novom glasu* i kritikom: zač se nisu stavile sve pjesme u izdanje, to bi bila zadnja prilika za to.

Već onda se je moralo postaviti pitanje: a zač ne? Kakovim pravom moremo mi neke pjesme izostavlja a druge svrstiti u izdanje, kako se slaže cenzura s poštivanjem ljudske dostojanstvenosti i slobode izražavanja? Miloradić si je morao kot pisanja tih „izopćenih“ pjesam ča misliti. Nije li možda bolje, za upoznavanje cjelokupnoga djela jednoga stvaraoča poznavati vas materijal? I tako smo se mučili, sve do danas, kada se je *Novi glas* odlučio smijelim korakom za publikaciju. No da, izgleda, sada ćemo se morati oprostiti od nekih dosadašnjih misli o Miloradiću, morat ćemo korigirati stvorenu ikonu. Pitanje je, ča nam je važnije: zamišljena ikona ili stvaran človik, pjes-

nik od mesa i krvi sa svojim uzbudjenji, jakosti, slabosti i vrlinama, u svojoj človičjoj veličini i vrlini?

Odlučili smo se za istinitijega, nijansiranoga pjesnika Miloradića, za pjesničke bliske, iskricе o žakljivi tema, za škure sinje s teškimi vihri, za šatiranje pjesničkoga stvaranja onoga pjesnika, koga toliko volimo.

Za mene — a ovdje morem govoriti samo za sebe — je timi crtami on dostao ljudsku toplinu, okus naše zemlje, duhu našega sela, tupo plavelilo našega podneblja. U ti ljudski slabosti, ke je znao izraziti zvučnim jedrenim gradišćanskohrvatskim jezikom, postane Miloradić naš, akoprem se mi u mnogi pogledi i izlaganji ne slažemo s njegovimi nazori.

Židovi

Najočividljivija tabu strana njegovoga pjesništva je **antisemitizam**. Ne bi bilo ni malo pravično braniti njega i izgovoriti se na duh vrimena. Povijesna istraživanja nam kanu pokazati da je novovrimenski antisemitizam austrijskoga porijekla. Bilo bi to jako jednostavno, kulturnopolitički strašno lakocijeno samo na ta način tumačiti tu pojavu.

Poznato je siromaštvo naše krajine u prvoj polovici 20. stoljeća. U tom siromaštvu su židovske familije vladale malom kupo-prodajom, a isto tako i davanjem zajma, kredita na malo. Miloradić sam, posredno ili neposredno dojde s takovimi gospodarstvenimi strukturami u dodir, takovi doživljaji su u njem pojačali samo preko odgoja zacipljeni antisemitizam. On cijelu gospodarstvenu i političku mizeru svodi na židovski uticaj. Ali zizma nerazumljivo

je, ča Miloradić nije mogao dokučiti, dokonjati svojom oštrom logikom, kamo pelja tako slipi antisemitizam, mržnja, pak tako pogibelno je podžigati mržnju u široki narodni sloji. Osvidočen sam — to je ali danas lako napisati — Miloradić bi bio za vrime Drugoga svitskoga boja prvi odsudio, protestirao protiv nečlovičjega antisemitizma, protiv praktičnoga ostvarenja „endlösunge“.

Takove pjesme su mu *Mojše—Mauše, U Parizu na sinodi* ali i 3. dio u *Sin zgubljen i najden*, kot i ke druge kitice i rečenice, ke pažljivi štitelj lako more prepoznati.

Teokracija

Druga skupina takovih pjesam se bavi tkzv. **teokracijom**. „Teokracija“ znači vladanje Božje, državna forma, u koj vlada svećenstvo. Miloradić nije mislio u svoje vrime na svitsku vlast, nego u prvom redu na crikvenu. Već dosta zaran, u *Betlehenskom pripečenju* moremo prepoznati, koliko ga je zanimala, žakljala ta tematika. Za vrime boja se je pak čaša napunila, u pitanju je bio odnos prema dijecezanskom biškupu, koliko je dužan poslušnosti biškupu? Poznato je da Crikva u pitanju poslušnosti nije poznavala pardona, a u ugarskom društvenom uređenju je razlika izmedju biškupa i farnika, farnika i vjernika-laika bila strašno velika. Za vrime Prvoga svitskoga boja se je Miloradić u pitanju bermanja suprotstavio svojemu biškupu, a to pak i zaoštri i nategne odnos prema dijecezanskoj hirarhiji. U ovom vrimenu je nastala jačka *Abrahamov vrtljac* u *Teti Kati* i neobjelodanjeni ciklusi *Prestružnjaki* i *Carmen saeculare* kot i izgubljena

Tragedija Božja. Ovu zadnju su štali Ivan Blažević, Jandre Prikosović, Martin Meršić stariji, Ivan Mušković i Lovre Fabianković, ki piše u pismu od 7. marca 1962. „Našao sam (naime na farofu u Kemliji) jedan rukopis pod naslovom *Tragedija Božja*. Ova se kod direktora Prikosovicha izgubila.“

Sovjetska republika

Na treto mjesto Miloradićeve pjesničke pobune moremo porediti ugarsku **Sovjetsku republiku** ljeta 1919. Ona je dalekosežno preminila žitak u selu, a tim i odnos jednoga određenoga siromaškoga sloja naroda prema svećenstvu i bogatušem. On u toj „Sovjetskoj republici“ vidi neprijatelja broj jedan za ljudsko društvo, u kom se huskaju ljudi, zavadi otac sa sinom, mati s kćerom, farnik s učiteljem. Zapravo je to društvena forma, u koj se za Miloradića nepravda pretvori u pravicu, poštenost u ljudsku podlost i zločest, kade se rušu kršćanske osnove države. To je vrime, u kom se ponovno počnu proganjati svećeniki, fizički i demagogijom, u kom vrimenu izgubi Miloradić svojega duhovnoga brata Antuna Semelikera, fileškoga farnika, vrime u kom vlada strah i nered. Uzrok za Miloradićeve pobunu, mržnju je konkretna historična stvarnost Béle Kuna, jednoga Enzenbrudera, Váradyja. Tako se zatvara to vrzino kolo Židovi—Sovjetska republika. Ovde moremo naslućivati i najdiblje korene za njegovu vjerenjačnu borbu protiv teokracije. Za njega je čisto logično, da su i crikveni poglavari, u prvom redu krez to da na Ugri nisu bili spremni

provesti agrarnu reformu med nepreglednim brojem ugarskih siromahov prouzročili, provocirali „sovjetsku uzbunu“ i viliki broj agrarnih proletarova, ki su skloni marksističnim—lenjinističkim tezama kot pčele medu. Tako se stvorila poslijeborna društvenopolitička klima, ka je već spodobna kaosom neredu, nego sredjenoj državnoj formi. I Crikva bi, po Miloradiću, morala bila imati dovoljno snage i mogućnosti uticati na razvitak. Iz toga slijedi jednom odredenom logikom zamiranje nauki i naučenjakom, znanosti i znanstvenikom. Crikva je bila krilo elitarne grupe društva, sveučilišnoga i teološkoga znanja, ko osposobljuje na logičnu analizu, a ta velika snaga znanja „scientiae“ se nij ishasnovala, nego već: ona se zanemarila, uprospastila je. To su koreni Miloradićevoga jada, pobune, grčevitoga kričanja, njegove „šege nore“.

Antifeminizam

Morali bi svakako spomenuti njegove dosta konzervativne pjesničke teze o **ženskom glasovanju, ženskoj modi, mjestu žene u ljudskom društvu, razlaganju človičjega seksualiteta**. Sve to paše točno u red svita predkoncilskoga vrimena. U jednom pogledu se ali izgleda ni malo nije preminilo, a to je mjesto i značenje majke u obitelji. Nikakva emancipacija nije mogla srušiti bitne sadržaje o centralnom mjestu majke u familiji. Tako se sada vidi, u istraživanju oko Miloradića i njegovoga djela je cijela predica nerješanih temova. Ovaj broj *Novoga glasa* neka ne bude početak nove vade, razdvajanja. Arena o Miloradiću je dost široka za sva-

koga ki se ozbiljno kani baviti njegovim poslom i njegovom peršonom. Činjenice se ne moru tajati, stvarnosti se moraju na znanje zeti i onda ako nam ne pašu čisto u naš kram. Nij np. istraženo njegovo znanstveno djelovanje, koliko je ono vridno? Kakovo je njegovo vjersko znanje i koliko važi njegovo zvanje? Kakove su osnove njegovoga *Katekizmuša*, koga je on napisao. Kade su njegova opširna djela o gramatiki? . . . Kako je pisao svoje kritike? Ča velu njegova pisma? . . . Kakov mu je bio odnos k roditeljem i braći? . . . Problem nad problem oko njega i njegovoga djelovanja.

Jezik

Možda da dvi-tri riči velimo o njegovom **jeziku**. Bez dvojbe on nij pisao frakanavski, niti kemljanski. Imao je bogato, prebogato jezično znanje i je dobro poznavao strukturu jezika. Pisao je za narod uzdignutim, zbrušanim gradišćanskohrvatskim jezikom, koga je stvarao i tako meštarski upotripljavao, da su svi dostali utisak njegovoga jezičnoga vlasništva. Najvidljivije promjene u ovom izdanju su: 1) svi, vsa, vse se piše svi, sva, sve, 2) zastupanje a) „jat“-a tielo—tijelo, ciel—cjel, zriel—zrel, brieg—brijeg, cvieće—cvijeće i b) nazalno e: ziet od zeti, ried od red, glied od gledati, sviet od svet, mieso od meso, piet od pet itd. Svakako smo pokušavali očuvati originalan Miloradićev pravopis, koliko je to bilo moguće. Razumljivo je da je Miloradić u svojem leksičkom bogatstvu upotripljavao riči iz starogrčkoga, latinskoga, nimškoga, ugarskoga i drugih jezika.

Nikola Benčić

Prestružnjaki

Mate Meršić Miloradić je za kalendar 1927. (Kalendar sv. Mihovila) napisao pjesnički ciklus *Prestružnjaki* i *Carmen saeculare*, ki ciklusi se iz raznovrsnih razlogova onda nisu štampali. U *Zibrani Jačka* 1978. su se neke jačke uvrstile (Stružnjak 342, Elegija 107, Odiseja 47, Čutljivcu 352, Na god 106, Marici 72, Ugljen 342, Os i kolo 94 i Prst božji 108). Od sebe razumljivo da se te pjesme nećedu uvrstiti u ovaj broj NG, zvana br. 22. *Os i kolo* i br. 23. *Prst božji* iz ciklusa *Carmen saeculare*, jer smo mišljenja da se ta jedinstveno zjačen ciklus ne more raskinuti. Karakteristični su naslovi. „Prestružnjaki“ je rič iz užega rječnika s pečenjem kruha. Po zamisenju testa za kruh je na dnu korita ostalo pikano testo, ko se je žlicom ili malom lopaticom postrugalo i načinjilo od njega mali, slasni krušič, paljuk ili pak se je osušilo za slijedeće pečenje kruha, kad se je upotripljilo za kvas. Miloradić je u dvi smisli nazvao ta ciklus tako: a) postruženi, slasni ostatki, b) kvas za budući kruh. Drugi ciklus *Carmen saeculare* znači svitske jačke, čaranje, proročanstvo. Ovaj ciklus sadržava 24 jačke, njega donášamo u potpunosti. Prepisao je i tako spasio od propasti ove jačke pajngrtski učitelj Anton Biricz. Danas poznamo i original u Miloradićevom rukopisu.

Krpa

Na notu: *Pini-pini-piničice,*
Za koga vas dajem? . . .

Stvar se buca i odganja
Svitu pred očima,
Nima svisti nit spoznanja,
Zato srama nima.

S razumom bi stvar postala
Najtužnije biće,
Sramom bi se sramovala,
Ušla bi med kiće.

S lišća bi si pratež splela,
Znajte stanovito!
Teplu, gustu kot s flanela,
A ne rijetko sito!

Merist bi si kupio hlače,
A prasica halju . . . ,
Nove muke za krajače,
Novi trud za švalju.

Suprotivno su činili
S Hiparhijom¹ Krales²;
S razumom su blago bili,
Nač je blagu pratež?

Kad človiku razum sviti,
Tijelo si pokriva,
Zna, da slave nij va r-ti,
Zna, ča gaju čriva.

Glej si tijelo, muž i žena,
Ča su tvoji čari?
Budi Paris³ i Helena⁴,
Smrad si kot su stvari!

Jedno kažeš, drugo skrivaš,
Kaži sve prez plota,
Ča otkrivaš, ča umivaš,
Smrad je i gnjilota!

Nek divljak ter dite nima
Sramežljive čuti!
Uzrok imaš pred očima:
Razum ih ne puti.

Čudimo se, ki smo stari,
Spačljivoj kulturi,
Med gospami smrad se kviri
S razumom na sturi⁵.

Kad je naša mladost plula,
Gledali smo cice,
Gola stegna čar do zdjula
Bondje ciganice.

Strat vidimo po ulica
Gospice prez srama,
Gole kot je mlada ptica . . . ,
A uza nje mama!

Va prateži ka ne skriva,
Nego kaže tijelo,
Speklo bi se va kopriva
Zgora, zdola, cijelo!

Amerika svoje grle (girl)
Gole k nam pošilja:
Noge su im tuste, vrle,
Bravom se umilja.

Kad su muži prčeviti,
Kot smrdljivi bravi,
Zač će žena lijena biti?
S r-ćum je pozdravi.

Muž je krivac, a ne ona,
Muž se njoj podaje!
Zmuti žena Salamona⁶
S prave kolovaje!

Kokoš spozna moć petelja . . . ,
Skuca muž va strahi!
Žena ga za gačnjak pelja,
Kot medvida Vlahi.

Cvijet naroda, o mladina!
Nač te sada gonu?
Njega — hop! — za harlekina⁷,
Nju za kundru donnu⁸!

Kad bi moja oštra majka
Strat va žitku bili,
Njoj bi rekli: Svim šohajka
Gine na gomili!

Tvoja jačka, mi velite,
Smrad i blato črpa!
Odgovaram, dopustite:
Smradu smrad je krpa!—

¹ Hiparh (Hipparchus), sin atenskoga tirana Pei-
stratososa. Umoren 514. pr. Kr.

² Krales — Hiparhova ljubavnica

³ Paris — sin trojanskoga kralja Priamusa

⁴ Helena — Menelajeva žena zbog koje se počeo po
predaji trojanski boj.

⁵ stura — zdila

⁶ Salamon — židovski kralj Salamon (972 — 932 p.
Kr), nasljednik Davidov.

⁷ harlekin, iz francuskoga arlequin — Harlekinada
— igra, šala Harlekina, nimški Hanswurst, Hanswur-
sterei, grad.-hrv. — hopajtaš

⁸ kundra donna — bludnička žena, bludnica

SHS¹

„Hej, Slované —“ Čit! ne krič,
Ar mi uhu škodi!
Tvoj Slovan² je pečović,
Nigdor med narodi.

Tvoj Slovan nek rušit zna,
Zmudrit? stvorit? Ništa!
Vjera mu je zginula,
Strat je nihilista!

Mlada Jugoslavija!
Tebe grdi šćrba!
Šćrba ti je Srbija,
Prazna duša Srba!

Svinje gaji, to je sve,
Stan mu je va hlivi!
K njemu putnik s Anglije
Koraka ne krivi!

Putnik najde širom slijed,
Slijed od Ideala,
Srpska trapi nos i gled,
Srbija je štala!

Rodno polje ča rodi?
Trnje i halugu!
Razuma i volje nij
K motinki i plugu!

Sama jedna je pri tom
Srića uz nesriće:
Srpska nij za Žida dom,
Svinja ga odriće.

Mudru glavu pitajte,
Prijatelja mi Petra³
Ki je gledal sam to sve
On ne mlati vjetra!

Čul sam rič još zamlada
Prijatelja Ivana⁴
Srbija je kloaka
Juga i Balkana!

Va kupeli, davni čas,
— Radegund⁵ je ime —
Se godaše; još denas
Mrski čin, boli me!

Vidio sam, jur star i sijed,
Srbe va kaputi;
Zeli su me upamet
Staroga va kutti.

Srcem sam si zaželjio
Razgovor im čuti,
Zbog jezika čut hotio
Srbe va kaputi.

Sjeli su va pavilon
Harte si diliti,
Čut im more ov i on
Razgovor očiti.

Blizu biše drvored,
Šećem se po stazi,
Okom gledam širom cvijet,
Uho k Srbom pazi.

Počeli su razgovor,
Groznu svinjariju!
Zač? A zato, da na dvor
Mene otpudiju! - - -

Srbu mora bit Hrvat
I Sloven pokoran!
Srb im gnjavi-davi vrat! . . .
Stoj, ar zdahnut (spljunut) moram!

Srb je Aga⁶, a Hrvat
I Sloven su raja⁷!
Na Bugare riga jad! . . .
S tim se rod ne spaja!

Damjanich⁸ želio je njim
— Poznate ga bliže? —
Vrat jedan jedini svim,
Da im ga preriže!

Hurra! Eljen⁹! Hoch! Nazdrav!
Gajev¹⁰ antipoda!
Med svinjari nadsvinjar,
Vridni sin naroda!

Mlada Jugoslavija!
Zbavi se od šćrbel!
Hvalit će te svit i ja:
Uči djelat Srbe!—

¹ SHS — Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca (1918 —1929)

² Slovan — Sloven, Slaven — naziv za ukupnost slavenskih naroda

³ Petar Jandrišević (1879 — 1938) je za vrime Prvoga svitskoga boja bio vojni kapelan u Srbiji i Sandžaku

⁴ Ivan Mušković (1848 — 1930), židanski farnik

⁵ Radegund — odmarališće

⁶ Aga — nekada oficirski čin janičarov, danas gospodin

⁷ raja — siromaški narod

⁸ Damjanich Janos (1804 — 1849), general ugarske revolucionarne vojske 1848., srpskoga porijekla

⁹ eljen — živio

¹⁰ Ljudevit Gaj (1809 — 1872), peljač hrvatskoga narodnoga preporoda

Carmen saeculare to je Spominki

1. Žeg¹

Prijatelji me žaluju,
Neprijatelji mraziju:
„Ti svadljivi fanatik!
Tvrdo glavi heretik!

Zač despotu dražiš jad?
Lako će ti zlomit vrat!
Takov je na svitu tek . . . ,
Si osal? va uhi žeg?

Don Quihote² kaniš bit?
Kot Savonarola³ cvrit?
Kot Jordano Bruno-a⁴?
Ne znaš za anathema⁵?

Kot su drugi, bud i ti!
Zapri oči, žmi i spi!
Svaki mora nosit ham,
Češ ga ti raskinut sam?“

Odgovorit ću im strat,
Carmen saeculare⁶ tkat,
Aleph⁷, Van⁸ i Jod⁹ i Heth¹⁰ . . . ,
Kot mi dojde napamet!—

¹ žeg — žeravka

² Don Quihote — glavno lice istoimenoga Cervante-
sovoga romana

³ Savonarola Girolamo (1452 — 1498), talijanski
prodikač, požgan u Florencu.

⁴ Giordano Bruno (1548 — 1600), talijanski filozof,
dominikanac, požgan zbog krivovjersva

⁵ anathema — izopćenje iz crkve

⁶ carmen saeculare — svitske jačke

⁷ Aleph — početno slovo židovske abecede

⁸ Van — možda „turski“;

Van je bio grad u Anatoliji

⁹ Jod — možda „jot“ — „i“ u grčkom, zbog male forme
znači malenkost

¹⁰ Heth — hetiti, u hetitskom, t. j. klinastom pismu

2. Na nož!

Pedeset i već je ljet,
Ča se trudim, strat jur sijed,
Znat, da znam, ča pravo znam,
Ne se norit dat ričam.

Ne se norit dat volom,
Ki su voli uz diplom;
Njev kitajski¹ doktorat
Razumu zakreni vrat!

Razumu, a s razumom
Gine sve na lim i lom:
Plemenitost, pravičnost,
Prava vjera, poštenost.

Vojujem se kot na nož,
Ne za šiling, ne za groš,
Neg za Pravo kad je znam,
Budem bar med svimi sam!

Heros² je, ne fanatik,
Ki si skinut da jezik,
Prlje neg bi zatajal
Vječni Zakon, Ideal!

Fanatik je Don Quihot,
Fanatik je Idiot,
Ki gori za jalov jal,
Za Idol, ne Ideal!

¹ kitajski — kineski

² Heros — heroj, junak, vitez, polubog

3. Zlato

Zlatomašnik? zlati god?
Ne zna zlata moj život!
To si zgrna theokrat¹,
Za oltari sranjen tat.

Slipi ljudi meću dar
Zmaju Balu² na oltar,
Za oltar se sranja vrag . . . ,
Danijel³ rasviti mrak!

Istina je, moram reć,
Pukne jad va meni već,
Neg dosiže moj korbač
Vam do hrpta i do hlač!

Vidite, da potentat⁴
Nam va jarme tiče vrat,
Vindar vam ne puca jad,
Ar ste svaki diplomat.

Zlato, časti i ornat
Razdiljuje potentat⁴ . . . ,
Čit! za kušti i trepet
More dojt i na me red!

Vaš hlepljivi žep i drob
Su mi krivi, da sam rob,
Rob po tijeli, ar si duh
Zna obranit slobodu!

Jačka mi ne jeca: bec!
Nit skaklja kot plahi zec,
Nit krnjauče kot Hiob⁵:
Mahne, švizne, udri — čop!

Neg zbog toga, ne zbog pliv,
Bil sam i ću bit svadljiv,
Nikad kot probabilist
Spajat s vragom kompromis!

Mnogo-, mnogo-, mnogokrat
Trapi mene bol i jad,
Kad obrnem gled najzad;
Ča smo, kad je razum mlad!

Ravno zato ne željim,
Da me hvalu s tim i tim! . . .
Ako mi je dobar čin,
Hvaljen budi Gospodin!

Ravno zato, kad sam star,
Ter spoznavam blud i kvar,
Prez sapuna hoću brit
Sebe, druge, cijeli svit!—

4. Znanje

Bog je — čujem s vaši pluć —
Sveznajuć i svemoguć;
Ada mora znat i dat
Znanje, a ne slip diktat.

Vječni Zakon mi veli:
Vjeran budi Istini!
Istina je to ča znam,
Ja i ti i svaki sam!

Duh sadašnji, učni svit,
Znat želji i razumit!
Ki mu krati takov tron,
Ta je ohol, a ne on!

Iz visokih škol, Tomaš⁷
Gonu Sveti Fakultas!
Kamo gledaš krug o krug,
Već ne broji tvoj nauk!

Sam jedini theokrat
Bi ga nam ponovit rad;
Ali vam je trud zaman,
Jezuit, Dominikan!

Mednarodni glej Tanač⁸,
Vidiš Papu? Ne! a zač?
Odgovorit te je sram . . . ,
Wilson⁹ svitu da program!

Kadegod još dite smi
Čut va školi, ča je grih;
Kad je veće, šte roman,
Katekizmuš, coki van!

A odraslim zna li pop
Dat nauk za novu dob?
Soci mu se dan denas
Nek lezgeće va obraz!—

¹ theokrat — ki je za teokraciju

² Bal, Baal — bog Kanaancev, bolvan

³ Danijel — prorok u 6. st. pr. Kr.; za vrime perzijskoga kralja Kyrosa oko 539. „Danijelova borba protiv bolvana Bal“

⁴ potentat — ki ima vlast

⁵ Hiob — Job, trpnik

⁶ probabilis — valjan, vjerovatan, za pozdravit

⁷ Tomaš — Tomaš Akvinski

⁸ Mednarodni Tanač — der Völkerbund, Savez narodov

⁹ Wilson — Woodrow Wilson, predsjednik Sjedinjenih Američkih Držav (1913 — 1921)

5. Dogmatizam

Tvoja Šuma¹, Akvinaš,
Smih je svitu dan danas!
Čudnovito gradit znaš
Theokratsku moć i laž!

Dogmatizam je diktat,
K znanju meni tudja gat²!
Ki ju stavi, bi me rad
Učit vjeru, a ne znat!

Ne znamo ga on i ja,
Sveznajući Bog je zna,
Bog, veli, mu oblast da,
Spet me pod anathema!

Vladat kaniš? Gasit znaj
Svitu razum, bit ćeš zmaj,
Bit ćeš Dagon³, bit Moloh⁴ . . . ,
Žrkaj slipce okolo!—

„Spoznat ćete Istinu,
Najti ćete Slobodu!“
Kad je ne znam, sluga sam
Bogu? Ne! a komu? Vam!—

6. Plat-n-o

Ča učiše Sokrates¹,
Plato², Aristoteles³
Je poganski mrak i blud,
K znanju, žitku krivi put!

Va ti mrak i va ti blud,
Kot va plašč i nor kaput
Su oblikli do danas
Fratrri evandjelski glas!

Ča su stari doktori,
Augustin⁴ i drugi svi
Spleli, to je — vam velim —
Aleksandrijanski dim!

Onde j' počel Philo⁵ žid
Pismu noru pratež šit!
S tropuši je preoblič
Va ornat iz starih vrić!

Ar je počel rimski svit
Jur bolvane kraj pudit,
Počela je trizna ćut
Svitit va poganski blud!

Ča će bit? Kadi je spas?
Turči učne zbludni čas
Evandjelsku rič porad
Na Platonsko platno tkat!

To danas već ne valja!
Duh sadašnji si ne da
S tropuši zaslipit vid! . .
Istinu mu znaj otkrit!—

¹ Šuma — „Summa theologica“ glavno djelo Tomaša Akvinskoga

² gat — brana, zapr, zapreka

³ Dagon — božanstvo južnih semitov u Ugaritu

⁴ Moloh — starosemitsko božanstvo, komu su ljude žrtvovali. Simbol za bezgraničnu silu.

¹ Sokrates (469 — 399 pr. Kr.), atenski filozof

² Plato (427 — 347 pr. Kr.), atenski filozof

³ Aristoteles od Stageire (383 — 322 pr. Kr.), grčki filozof

⁴ Augustin (354 — 430), crikveni otac, filozof

⁵ Philo Aleksandrijski (13 pr. Kr. — 50 po Kr.), židovski filozof

7. Vječni Zakon

Nietzsche¹, nori fanatik!
Prčiš se kot nadčlovik
Zvrhu dobra, zvrhu zla,
Sebi sam si Jehova²!

Nima Pravde, ča činiš?
Sve ča zmagaš, to i smiš?
Če na tvoju zapovid
Trikrat tri četire bit?

Vječni Zakon svim je dan,
Znaj ga, bit češ slobodan!
Njemu smo podložni svi,
Car i papa, ja i ti!

Ja i ti, a još i Bog!
Vlašči duh je svim svidok!
Žide goni kraj od zla
Nek od bliska — triska strah —.

Je li komu sveti Bog
Daje drugi dekalog?³
Smiš va božje ime krast?
Meni grih, a tebi čast?

Nit si sluga, nit gospon,
Ar človik je ov i on!
Tomu duhu sliši tron,
Ki je već, neg ov i on!

Nij me strah, kad jezuit
Plaši: anathema sit⁴!
To je onda bila moć,
Kad je razum krila noć!—

8. Kodeks

Sprežu Kodeks¹ i Moral
Na dvoplužni tribunal!
Po Moralu grozni čin
Kodeks tke na hermelin!

To je šmrk, veli Moral,
Kodeksu je: Kardinal!
Po Moralu kalafat²
Kodeksu opat, prelat! . . .

Kako mnogi još kot šmrk
Zlize gori čar na brk,
Prem je glava mak-šupljak! . . .
Bog to redi? a ne vrag?

Bog to redi, da despot³
Steza-trza moj život?
Da mi kaže put bedak? . . .
Bog to redi? a ne vrag?

S Kodeksom mi theokrat
Smi nalagat trud uz glad,
Kratit vodu, kruh i zrak! . . .
Bog to redi? a ne vrag?—

¹ Nietzsche Friedrich (1844 — 1900) nimški filozof, nihilista

² Jehova — Jahwe, židovsko ime Boga

³ Dekalog — Desetere Božje zapovidi

⁴ anathema sit — neka bude proklet

¹ kodeks — zbirka propisov, zakonov

² kalafat — prosti djelač, prostak

³ despot — silnik, diktator

9. Licet¹—smim

Najde se po svitu prec,
Kim je vjera trg i hec!
Neg da mnogi znadu skrit
Satana za svetu zid!

Njevo Licet krov je njim:
„Kako Boga ljubiti smim?“
Redovnikom zvršenost,
Od mene je „Manje“ dost!

To „iz svega srca“ nij,
„Manje“, to je ovde grih!
Grih je ovde „sridnja“ zid,
Ku je stavil Stagirit²!

Ruka, noga, oko, znaj,
S „Manjim“ se ne skine kraj,
Kad ti pači, zajt va raj!
Svim je vrh neg: naj i naj!

Križ, za kim zasidje vrag!
Kako si va laži jak!
Znaš polag potripčine
Sklopit skupa Da i Ne!—

Svakomu je zapovid
Kot nek zmaga, svršen bit!
„Licet“ krene put kot rak! . . .
Bog to redi? a ne vrag?—

10. Jozua¹

Uz vojničku krvnu sprav
Staše biškup gologlav,
Poškropiše pukšu, top . . .
Neka zgodi svaku dob!

Blagoslovi bajonet,
Zaoštri ga govor svet,
Prosi Boga „Pater nost² . . .“
Da pomaže ljude bost!

Znal je to i Jože žid:
„Još je živ Amalekit³?! . . .
Tucte, sictē! Sunce, stoj!
Da pogine svaki goj⁴!“

Bog im sviti! Noć je dan,
Da ne ujde nijedan! . . .
Ti to nisi, Bože moj!
To je Satan, Vrag, Pozoj⁵!

Ti su trimi va jednom!
Va človiku im je dom,
Kad zadružne žena, muž,
Vječni Zakon va kaljuž!

Kad je bliskal-triskal štuk,
Rušil se uz druga drug,
Kričali su herosi:
Bog, kadi si, ako si?!

Bog je, živ je, Bog ne spi!
Vrime njemu mjera nij!
Vječni Zakon mu je smir . . . ,
Nij na zemlji naš kvartir!—

¹ licet — dopušta se, smi se

² Stagirit — Aristoteles je rodom iz Stagire u Makedoniji

¹ Jozua — Josua, nasljednik Mojzešev

² Paternost — Oče naš . . .

³ Amalekit — Amalek je unuk Ežauja

⁴ goj — goi, pogrdno ime za nežidove, nevjernik, nežidov

⁵ pozoj — zmaj

11. Učitelji

Ki profesor kani bit,
Spoznat mora viši svit,
Znat zrelikom oštrit vid,
Učit, kim je duh razvit.

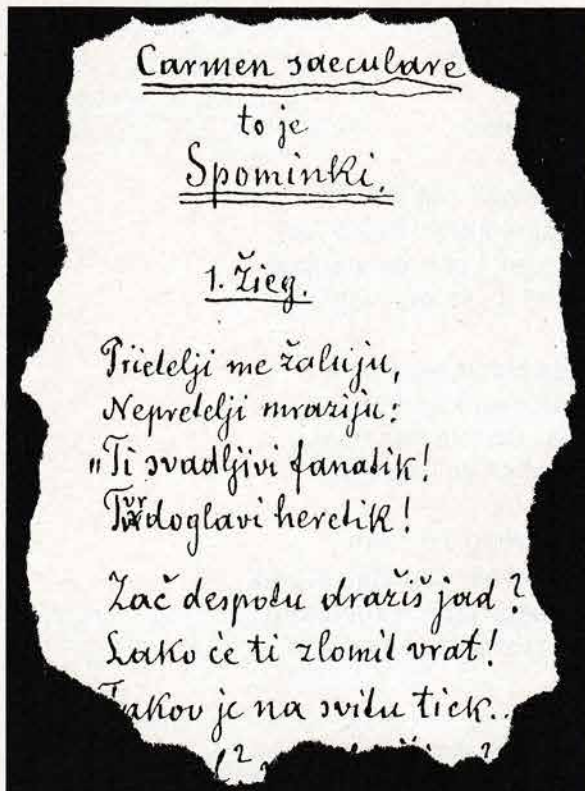
Dici, koj još spava duh,
Zna učitelj drobit kruh.
A ditešču mlika da
Majka ili dojkinja.

Svaki svoje razumi!
Draži nas na jad i smih,
Ki bi rad učitelja
Slat, da bude daliija¹.

Ki bi rad profesora
Stavit za učitelja,
Da s jezikom razbere
Milim-malim a-be-ce.

Gdo će trošit na to več,
Ča za manje more steć?
Gdo prostrit za prašćice
Svilnu stelju, kanape?

Gdo će gradit kokošam
Kokošinjak kot je hram?
Inžilira gdo će zvat
Skrajat čizme i potplat?—

¹ daliija — junak, vitez

12. Sovjet¹

Lenin², Trozki³! vaš „sovjet“
Gori-doli grna red!
A med tim, kot parazit,
Plinji Rusa hudi žid!

Razum, učnja, ne „sovjet“
Skroji službi pravi red!
Česa ne znaš, mir mu daj,
Ter se va nje ne pačaj!

Dobra volja nij još dost,
Sliši k njoj i sposobnost!
Dobra volja, hvalim ju,
Glad je stoprv, a ne kruh!

Nač si mlad, uz trud i pot,
Se pripravil na život,
Strat, kad ti se sviti pliš,
Djelaj to, ča razumiš!

A ne glej na viši red!
Viši red je fuzak led!
Službu išči, a ne čast . . .
Ki se fuza, će upast!

Pojedinim glas je dan:
Basso, tenor, alt, sopran;
Bass se prči na sopran?
Takov bass je šarlatan!—

¹ sovjet — savjet, tanač, vijeće

² Vladimir Ilič Lenjin Uljanov (1870 — 1924), peljač Velike ruske revolucije 1917. ljeta.

³ Leo D. Trozki, Bronstein (1879 — 1940), najzna-
menitija ličnost uz Lenjina

13. Gospoda

Pravi mudri svi velu:
Gospodi je Bog trbuh,
Nora cifra, oholost! . . .
Svidočanstva najt češ dost.

Od djelača moreš čut:
Gospoda, ti obli gut!
Zbrajaš kupe panganut,
Za ko djelo? za ki trud?

Prestat mora ta sajam!
Zaslipit se već ne dam!
Nit napreć kot konj va ham . . . ,
Sebi djelam, a ne vam!

Ja se trudim, meni pot
Smaće put kroz cijeli život,
Kratu hranu, stan i prag . . . ,
Bog to redi? a ne vrag?

Gospoda si kot na čep
Pušća kinč va dibok žep,
Njoj košulja? meni trak?
Bog to redi? a ne vrag?—

14. Aristokrat

Ča je to: aristokrat?
„Najbolji“ uz brate brat!
Pun mudrosti, plemenit,
Pravičnosti zmožna zid,

Dobrotivan, poštenit!
Ki to nij i neće bit,
Ki je duhom tup kot stup,
Ki neg rivat zna pod zub, . . .

Češ mu reć: aristokrat?
K vragu, reć ću, da je smrad,
Reć ću, vrag je i špijon,
Budi papa, car, baron! . . —

15. Demokrat

Pitam, ča je demokrat?
Za narode opiat!
Svaki misli, da je car,
Svoj državi gospodar.

Gospoduje tup čvaljan,
Žep si puni kot cigan,
Prez Morala kot mašin,
Prez poštenja kot kucin!

Ča su, gdo su, pravi sud
Poj va parlamenat čut:
„Lump, bagaži, tolovaj!
Ja ću vladat, stupi kraj!“ . . .

Lump odstupi, stupi lump,
Laž, ciganstvo svim je trumpf,
Grabi, plinji smrad i frak! . . .
Bog to redi? a ne vrag? - -

Proletar i buržoa,
Svaki plinji kot nek zna,
Ter rastira svoj obrus,
Da zagradi veći kus!—

16. Djelač

Vi djelači! zač ste plot
Židskoj kanjbi samohot?
Ki je jak kot hrast i brijest,
Se ne da va plot zaplest!

Date židu na-poloz
Tikat svoj kozinji nos,
Nos i prst va naš posal,
Zrigal se va naš kotal!

Rušit redu zid i sep¹,
Nam i vam spradžnjivat žep!
Z vragom ste in kompanji . . .
Vrag se spita, a ne vi! . . .

¹ sep — nasip, gat

17. Theokrat

Znaš premislit, theokrat,
Nač se prčiš, ča bi rad?
Bog na mjesto Boga bit!
Dobro! hajde na spovid!

Ćeš pod jaram prignut vrat?
Učenikom noge prat,
A ne svoje drugim dat
Kroz opanke kuševat?

Ćeš, kot kaže zapovid,
Prvi, a poslidnji bit?
Služit, a ne služen bit?
Gecemanski kalež pit?

Božji glas je: nosi križ!
Kot namjesnik božji smiš
Nosit bedav firlefanc,
Komu biše dom Bizanc¹?

Kad zagledam tvoj montur,
Kot šuhajke Pompadour²,
Ljut mi pukne jad svakuć
I kipi va meni žuč!

Kristuš je na križ raspjet,
Križ moral na ramen zet,
Križ iz driva, a ne zlat,
Ne na prsi za parad!

Theokrat, vidljivi Bog!
Nij nam već na čeli rog!
Znamo: nij to, ča činiš,
Žuhki kalež, mučni križ!—³

¹ Bizanc — danas Istanbul, nekad Konstantinopel

² Pompadour de Marquise, Jeanne Antoniette Poisson (1721 — 1764), ljubavnica francuskoga kralja Ludviga XV.

³ Pajngrčanski nadučitelj Biricz Anton, ki je prepisao 1949. ljeta vijenac Miloradićevih pjesam je zapisao o ovoj pjesmi: „Zadnje četire kitice „17. Theokrata“ bišu izrižene. Polag izjave nigdašnjega urednika Hrvatskih Novin dr. Mate Feržina je pjesnik sam izrizao te kitice. Morale su mu bit preoštre.“

18. Klin

Vendski Gradac, Windiš-Grec,
Prik po Dravi, Zadravec!
Vječni Zakon vam je všec—
Všecko jedno, trg-kupec!

Šovinizam¹ obadvim
Zakadi Moral va dim:
Ti, Francoz, si gauženjak,
Ja ću bit obišenjak!

Vežu snop na zločest čin,
Za povrislo Bog je klin:
Biškup moli: gori prst,
Da nam snop ostane čvrst!

O slipota, grišni blud!
Ne znaš, ča je vjerna Ćut,
Fides² i Religio³,
Stat uz Dobro, pudit Zlo!

Biškup zvrća biškupa:
„Ča velim, je istina,
Ča veliš, ne more bit . . .“—
Svit je sluša, cijeli svit!

Nij to tužno kot na plač?
Ča će na to reć djelač?
Nam da takov kikavič
Nazvišćuje božju rič?!—

¹ šovinizam — pretirano domoljublje

² fides — vjera

³ religio — pobožnost; razmišljanje; dvojba

19. Irredenta¹

„Irredenta! Trianon²!
Slobodan je samo on,
Ki je nam pokoran rob . . . ,
Nam pšenica, Tótu³ zob!

Tvoja mošnja a i ti
Niste još otkupljeni,
Sebe, mošnju simo daj! . . .“
Oslobadja tolovaj.

Ta račun je svital, čist:
On je imperijalist,
Tót je njemu rob rođen,
Kot je ovca vuku plijen!

Ima frankov dost Francoz,
A Slovak je gol i bos!
Tót i Frank su, Trianon,
Iredenta ov i on!

Tako sudi, ne Madjar,
Neg gosponski nadbećar,
Madjaronski knez i grof,
Biškup daje blagoslov!—

20. Med vuki

Bit ću, ča sam bil uvijek:
Filozof, va uhi žeg!
Žeg va uhi mi je smrad,
Koga skriva zlat ornat!

Mati Crikva, ča si ti?
Tolovajska jama si!
Ki to vidi, a taji,
Ne zna, ča je tudji grih!

Skriva, brani, hvali zlo,
Žalosno i sramotno!
Mene riže kot s nožem,
Šake stiskam, kad je štem!

Eh, veliš mi va obraz,
Onda biše takov čas,
Onda biše divlji svit,
Pop ne more bolji bit!

Sveti Duh i Paraklit!¹
Tako preobraziš svit?
Kad je bil pokvaren svit,
Je i Crikva smila bit?!

Je med vuki nje nauk
Smil zavijat kako vuk?
Ki to braniš, apolog²,
Braniš grih, veli ti Bog!—

¹ irredenta — iredenta je političko gibanje, ko kani spojiti odvojene krajine s nacionalnom manjinom s matičnom zemljom

² Trianon — kaštel nedaleko od Pariza, tamo je potpisan mirovni ugovor s Ugarskom 4. juna 1920.

³ Tót — Slovak

¹ Paraklit — Branitelj, Sv. Duh

² apolog — branitelj jednoga nauka, ideologije, u prvom redu vjerskoga nauka

21. Kapital

Malo kot i veliko,
Stvar, kamenje, radio . . . . ,
Sve ča god je, ja i ti,
Kapital je, kad rodi!

Ča se troši, to rodi!
Svića sviti, kad gori!
Svoj prirodi ta je red:
Sijat mora, ki će žet!

Kapital je, ča pojiš,
S Ničesa urodi Ništ!
Kapital bi sprognat rad?
Budalo si, ali tat!

Sunce, zrak i voda je
Kot pijesak iz Sahare,
Skupno dobro i zaman,
Dar prez muke obiljan.

Ča je skupno, skupno nij!
Ča nam samo ne rodi,
To pribavlja vlašća skrb,
Glava, ruka, plug i srp. . .

Ča pribavi, skupni mar,
Skupna srića, skupni kvar,
Pojedininim sliši dijel
Polag troška pun i cijel!

Parasit i kanibal
Troši tudji kapital!
A od svih pograbi Žid,
Mednarodni parasit,
Širom-barom, tust profit!

22. Os i kolo

Brat Martin¹ je naš kuhač,
Kvasi-misi nam kolač,
Zmišlja plane, velik voz,
A kot motor kreće os.

Glave učne, školnik, pop!
Znate već neg tribit zob!
Veste kolo za tu os!
Čin postani plan i voz!

Čemu pitat: gdo i ča?
Gdo je-nigdor, ča je-ča!
Naše ime, slava, glas,
Ča je? mumpic² kot Parnas³!

Znate da je Sloga moć!
Vucte kola iz teškoć!
Svi za oje, ne najzad . . . . ,
Proklet, ki si renegat⁴!

Ča va žitku kaniš steć?
Kus slanine ti je već?
Već želudac? već trbuh?
Neg razvit i zvišen duh?

„Gaudeamus igitur⁵ . . .!“
Grabi kunce iz presur!
Neka ti počupa (počrapi) črip
Duha, srce, božji kip!

Ki je pravi školnik, pop,
Tomu nij va glavi drob,
Tomu nij va mošnji Bog,
Nij mu Bog va bačvi sok!

Ada skupa svi va krug!
Razglasujte lip nauk,
Sladak, krotak, žuhkak, slan,
A kot tuča jederan!—

¹ Brat Martin — Martin Meršić st. (1868 — 1943), velikoborištovski farnik

² mumpic — bedavost, ništarija

³ Parnas — brig u sridnjoj Grčkoj na kom stanuje boginja Muse, carstvo pjesništva

⁴ renegat — otpadnik od vjere ili narodnosti

⁵ gaudeamus igitur — veselimo se, početak študentske jačke iz 1781.

23. „Prst božji!“

† Jurju Strossmayeru²

Prvi Sin Hrvatske, tvoj
Osvetitelj biše boj!
Glej! kot stari slamni plot
Je raščupan ptički skot³!

Vidil te je Bjelovar,
Pride tamo kralj-cesar,
Pride s njim i kraljević . . .
Kljun uz kljun, dvoglavi ptič!

Ti se klanjaš, mladji skot
Mimo projde, gleda pod!
Ti se klanjaš, stari skot
Krikne ti: Iskariot!

Zač? za mudri telegram,
Slavskoj braći Kijev poslan!
Kriknem na ti triski glas:
„Božji sud će dojt na vas!“

Došal je i nij kasnil!
Meyerling⁴ je prvi bil!
Drugi: z Genfa⁵ krvni zvon,
Treti: boj i zrušen tron!

Prvi sin Hrvatske nut
„Božji prst“ i božji sud
Je počupal skot nadut
Prvi, drugi, treti put!

Ja se tomu veselim!
O, trpil sam dugo, nim,
Sam, prez moći, rob, odzdol,
Stiskal šake, tropil (triskal) stol!

S H S⁶

Jugoslavski Mecenaš!
Jugoslavski Mesijaš!
Jugoslavski Pelikan!
Spunjen ti je slavni san!

¹ „prst božji“ — fig. neophodna, neizbježiva sudbina, kaštiga, opomena

² Strossmayer Juraj Josip (1815 — 1903), biskup Đakova, poznata ličnost hrv. kulturnoga i javnoga života

³ ptički skot — dvoglavni državni orao Austrije

⁴ Meyerling — mjesto samoubistva kraljevića Rudolfa

⁵ Genf — mjesto umorstva cesarice i kraljice Elizabete

⁶ SHS — kratica za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca (1918 — 1929)

24. Ade!

Seda zbogom, svim Ade!
Zamte plašč i paraple,
Ki na stelju, ki za stol,
Med koprive, ki je gol!—

24.
24.
22. Ade!

Seda zbogom, svim Ade!
Zamte plašč i paraple,
Ki na stelju, ki za stol,
Med koprive, ki je gol!—

21. Kapital.

Malo kol i veliko,
Sivar, kamienje, radio . . .,
Vse ča god je, ja i ti,
Kapital je, kad rodi!

Ča se droši, do rodi!
Svica svili, kad gori!
Vroj prirodni ta je ried:
Sijal mora, ki će žel!

Kapital je, ča pojis,
Z Ničesa urodi Niš!
Kapital biš sprognal rad?
Budalo si, ali kat!

Osinje klice

Naslov ovom ciklusu smo dali po Miloradićevoj pjesmi *Mladi danki, stari danki* kade piše:
Ponizit se musim? Veliš mi va lice!
Dalje nabok stani, boj se moje šake!
Ne nek moje riči su OSINJE KLINE
Znam iskrčit žiljem ostatke i slake!

Pjesme u ovom dijelu su iz razno-različnih razlogov izostale ili bile drugačije objelodanjene u dosadašnji izdanji. Svojevrimeno su i one bile štampane u novina ili kalendari:

<i>Oj Mate va kutti</i>	Ujević Mate, Gradišćanski Hrvati, Zagreb 1934, str. 25
<i>Majka skrb</i>	Kalendar sv. Familije 1919
<i>Zapametimo si i</i>	
<i>Tedeschi lurchi</i>	Naše Novine, br. 48, 1918.
<i>Trilogija</i>	Hrvatske Novine, br. 12, 1923.
<i>Arena</i>	Kalendar sv. Mihovila 1926.
<i>Živine</i>	Naše Novine, br. 7, 1922.
<i>Jedan vrag</i>	rukopis 1920.
<i>Nikim školnikom</i>	Naše Novine, br. 19, 1919.
<i>U Parizu na sinodi 1919</i>	Naše Novine, br. 6, 1919.
<i>Zion</i>	Hrvatske Novine, br. 34, 1925.
<i>Mojše-Mauše</i>	Naše Novine, br. 22, 23, 24 i 25, 1919.
<i>Mudruljice</i>	Kalendar sv. Familije 1916. i 1918.
<i>Kako je Marko djak</i>	
<i>spričal Matanovu Rozu</i>	Kalendar sv. Familije 1904.
<i>Pri spomeniki M. Miloradića</i>	
od Št. Megyimorija, 1935.	od Štefana Megyimorija

Oj Mate, va kutti!¹
Neka te ne muti
Svit jalni i kruti

Na sami va kuti,
Nikomu na puti,
Božanska počuti.

Majka skrb¹

Majkin Jivo krati se i plače:
„Neću kaše, dajte mi pogače.“
Mudra majka, oštro iz ljubavi,
Pladanj s kašum preda njega stavi
„Zemi, sinko, kašu ji prez plača,
Ne peče se svaki dan pogača!“

Va životu Skrb je mudra mati
Daje dobro, ča je bolje, krati
Razum zreja, volja nam ujača
Ter velimo mirno i prez plača:
„Ne more bit svaki dan pogača!“

¹ Posveta pod fotografijom 1907, objelodanjena u knjigi *Gradišćanski Hrvati* od Mate Ujevića, Zagreb 1934, str. 25

¹ Slična ovoj je *Ne mora bit svaki dan pogača*

Zapametimo si

Nimac va veruga
Pravedan je sluga
Človičjega roda
Kot oganj i voda!

.....
          x
      x   x

Ali ako zmaga
Gonit će nas s praga
Spudit s dvora, s poda
Kot oganj i voda!

.....

Tedeschu lurchi

Dante: Pakal

Nimac sve zadahne
I za svim poteže!
Spljuni si va dlane
Ter ga hiti s veže!
S buhami se stane,
Ki uz kucka leže!

P. Tp. Ny. sz. 159

vásárlásának kérelmezésére szolgál.

Toknak „részjárdék“ gyanánt
Esa iránt.

.....
fillér.

eském szerint főmálló tiszta követeléséből
szjárdékokat 1* a .....
onajárdékból vásárolni és azt részjárdék-
mura telétben megőrizni. 2*

Dobra volja nij još dost,
Sliši knjój i sposobnost!
Dobra volja, hvalim ju,
Glad je stopro, a ne kruh!

Nač si mlad, uz trud i pot,
Se popravit na život,
Strah, kad li se svihi plis,
Dielaj to, ča razumis!

A ne glej na viši ried!
Viši ried je furak lied!
Službu išči, a ne čast...
Ki se furca, će upost!

Pojedinim glas je dan:
Basso, tenor, alt, sopran;
Bas se prči na sopran?
Tokov bas je šarlatan!

Trilogija¹

Cato², pop, školnik

Cato: Vi ste ovde, ja pred vami,
Znano mi je ča vas mami,
Vaše tužbe, vaši jadi . . .
Čujte nauk još ste mladi:
Duhovniki, pedagogi!
Vaša moć je nek va slogi;
Ako se raskalat date,
Nij Gradišća za Hrvate!
Pop ter školnik su pritkani,
Jedno tijelo, dva organi,
Jedno sukno dvoja žica,
Svaki sam je nek polovica.
Pop i školnik skupa sliši,
Ov je niži, on je viši! —

Školnik: Toga spoznat nikad neću,
Nit popovu znanost veću!
Va svojem smo učni svaki,
Po znanosti smo jednaki
Po znanosti i po časti,
Jedni ceri, drugi hrasti.—

Pop: Nač su ada više škole?
Ti se rivaš kraj od štole³,
Grdiš pope i oltare,
Stavljaš se med proletare,
Kim je Bog i redi viši
Kot na glavi gole pliši!
Proletarska diktatura,
To je vaša nadkultura?
K višemu se ništ ne diže?
Svejedno je više niže?

Cato: Niže zdola, više zgora,
To va društvi valjat mora,
Ako ne, se sve rasmrvi
Na jednaki stališ prvi,
Na prvotnu maglu, kašu
Kot atomi prosti mašu
Simo-tamo, prah va zraki,
Svi nek praški, svi jednaki.
Glejte, s tim se svoj kulturi
Klica, cvijet i šad pofuri!—

Školnik: Meni tvoja rič ne kuri . . . ,
Ja zadivan put kulturi . . . ,
Suprotivno, ja sam prvi,
Ki joj krčim pute, brvi!

¹ Pjesma *Trilogija* je nastala 1923. ljeta po jednoj ružnoj svadji sa direktorom, školnikom kemljanske škole Štefanom Megyimorijom. Po Prvom svitskom boju je i u Ugarskoj preuzela država upravljanje škole i tim izrivala Crikvu ada farnike iz mjesta direktora, upravljača škole. Tako je Megyimori, koga je Miloradić jako protežirao i podupirao za vrime školovanja, izrivalo Miloradića s mjesta školskoga direktora, jer je država ukinula školske stolice.

Pop: „Ti si“ velu boljševiki,
„Ča su tvoji učeniki!
Nit si veći, nit si manji,
Nit po časti nit po znanji!“
Ali razum ti govori:
„Dižem dicu k sebi gori,
Ar sam viši po znanosti,
Neg su moji mali gosti!“
Ada, tvoja znanost veća
Stavi nje pod tvoja pleća! . . .
Više škole pop pregazi,
Ti ostaneš na prilazi!

Školnik: Pedagog sam, tu meštiju
Nam, ne vam, va glavu siju,
To je moja znanost veća,
Ke ne stižu tvoja pleća!

Pop: Tu meštiju vi — oprosti!—
Se učite prez znanosti!
Po znanosti pedagogi,
Mudroznanci, psihologi
Pišu vam recept po vašem,
kot vračitelj patikašem!—

Cato: Tvoj posal je, ja ga hvalim,
Dat početni nauk malim:
Spoznat, pisat slove, broje,
Slagat, spajat obadvoje,
Pak zasijat malu sitvu
Va ditinjstvu pamet plitvu.
Težak je to trap i muka,
Zvest spod kore i škrljuka
Slabe klice toga duha,
Dat razdrobit malim kruha!
Ali k tomu nij ti triba
Znanost učna diatriba⁴,
Znat zračunat integrale,
Logaritme, radiale⁵! . . .
To je znanost, ki ju ima,
Neće dicu vest iz dima,
Neg će projt med učenjake,
Kot profesor trt dijake!
Vaš posal je trap, ne znanje,
Zna ga vršit već i manje
I divojka i koludra,
Malo učna, ali mudra.

Pop: Znaš to dobro, brate vi ste
Skoro svi socijaliste!
Zač? Razložit ću ti bliže:
Staliž veže vas na niže,
Želja vas na više diže,

¹ trilogija — književna vrsta od tri; ovde trimi razgovaraju

² Cato Marcus Porcius J. Uticensis (95 — 46 pr. Kr.), rimski filozof, stoičar

³ štola — obaveze kantor-učitelja

⁴ diatriba — razgovor, špotni spis, rasprava

⁵ integral, logaritam, radial su pojmi iz visoke matematike

Stališ gnjavi želja miti,
 Ter ste vekom jadoviti,
 Zač ste, ča ste po diplomu,
 A ne primaš Estergomi!
 Zato kad je došla ura,
 Proletarska diktatura,
 Pukla vam je žuč s mehura:
 „Nač diploma? Nač kultura?
 Nek za mačku i mačkura!
 Svi smo jedni i jednaki,
 Hajde doli učenjaki,
 Popi, suci, advokati,
 Doktori i diplomati!“
 Ter se dali znorit Židu,
 Ki se skriva va zasidu
 Ter vas draži, ter vas huska,
 Da vam šaka pope pljuska!
 Mi smo, ki smo, vi ste, ki ste,
 Naše časti nisu iste!
 Kako su nam raskrojene,
 Kažu škole izučene!

Školnik: Istina je, tajat neću
 Ča nam ljudi oči meću,
 Da med nami buču niki,
 Kot maneni boljševiki.
 To su trupci, zli čvaljani,
 Nevjernjaki i pogani,
 Ki nam stališ, ime grdu,
 Ki važiglju jad i srdū.
 Njeva znanost i kultura
 Je pobrana politura
 Po kavana i novina,
 S dahom votke, piva, vina;
 Počesani, nacifrani,
 Kot markeri va kavani.
 Usta puna, ništ va glavi,
 Trošu vrime va zabavi,
 Sjest, učit va mudri knjiga,
 To je njim poslidnja briga.
 Crikvu pojt se njim odura,
 Škola im je sinekura⁶.
 Pak bi radi ti pajtaši
 Bit med nami velikaši!
 Ali mene k njim ne broji,
 Mirovni su puti moji,
 Vjerno, marno vršim službu,
 Još poslušat moram tužbu,
 Ne od ljudi, neg od popa,
 Ki mi širom jame kopa,
 Mene, ženu, dicu kudi,
 Ne med nami, neg pred ljudi,
 Zapovida mi kot slugi . . .
 Rob sam, njemu va verugi!

Pop: Tvomu jadu se ne čudim,
 Duhovnika oštro sudim,
 Ki s činjenjem zataji to,
 Ča nam kaže svim očito

Katekizmuš mali, sridnji:
 „Prvi budi kot poslidnji!“
 Ki si znanost s tim nadima
 Da diplomu višu ima,
 A zaista nosi glavu
 Praznu, tupu, čut gizdavu:
 Nevridan je sve časti,
 Usurpator⁷ je va kasti.
 A med vami — glej ter pazi!—
 Nisu mnogi pravi vrazi?
 Ex professo⁸ pope mrazu,
 Jad im bukne po obrazu,
 Kada vidu ali čuju,
 Da nas ljudi još poštuju!
 Ču ti zbrojit črno pralo,
 Kako se je meni stalo?
 Kako sam za dobre čine
 Bil omražen od diline
 Satanskoga pokolenja,
 Prez obraza i poštenja?
 Još sam ga izbavil uze
 Na ženine prošnjje, suze!⁹

Cato: Vaše tužbe, stare, nove
 Istina su sve do slove.
 Ljudi se med sobom vadu
 Kot za dlaku, kot za bradu.
 Ali pitam, je li mora
 Vas raskalat šega nora?
 Dva različni jeste redi
 Usporedni kot susjedi,
 Pod i krov na istom gradi,
 Krov na sunci, pod na hladi!
 To je bilo, je, i bit će,
 Da se podu krov nadmiće,
 Pod prez krova, krov prez poda,
 Kakova je to pagoda¹⁰?
 Svoju dužnost svaki znajte,
 Na nju sami skrb imajte!
 Svet posal je zdola, zgora,
 Pun napora i umora;
 Vi spunjajte svaki svoje,
 Ili švora, ili oje,
 Jedna kola i kotači:
 Ta diploma vas zjednači!—

⁶ sinekura — prihodi prez obaveze, dohotki prez pota

⁷ usurpator — ki nepravično, nezakonito prisvoji vlast, silu

⁸ ex professo — po zvanju, svismo

⁹ To se odnaša na Megyumorija, koga je po istraga krivičnoga čina za vrime „sovjetske republike“ branio

¹⁰ pagoda — japanska zgrada, vila

Arena¹

Na areni se utica
Muž i žena, star i dica,
Ki će bolje . . . Ča se pita
Pamet zdrava, plemenita:
Nač se neka prez henjanja
Jedno s drugim presiganja?
Ah, kolika je slipota,
Ka ti ćut va smrad zamota!
Ki god ljubi kako glist
Zdola prah i blato grist:
Ki god ljubi kot turist
Na visoke gore lizt;
Ki god štrofat gol i bos
S peščicami drugim nos;
Ki god bižat, skakat, plut
Dokle mu je moć kaput;
Ki god zletit, zajt na pol,
Gledat snig i led odzdol . . .
Znaš je dobro ter si „star“?
Zna je bolje nima stvar!
Česa neće konj i vol?
Ča je samo tvoj idol?
Vino pit i alkohol
Ter se zlehnut spat pod stol;
Gaji mrsku, gnjusnu bol
Ter sagnjit uz ženski spol;
Krv proljivat kot sadist,
Vrat pregrist kot Harmanist² . . .
Ča je mladost strat ženam?
Neću zrec, ar me je sram!
One nisu Majke već,
Neznadu nit kruha speć;
Mnoga daje vidiš sam,
Mlado tijelo na sajam!
Hižna mati, hižni drug,
Sini, kćere krug o krug —
To je jaram, to je ham,
Ter ga hiti kraj k nogam!
Neće ona bit Matrona,
Voli smrad od jam do jam,
Primadona prez zakona,
Poliandra³, poligam⁴!
Kad joj zmine mladi cvijet,
Če gnjilota dojt na red,
Lice gladit mast zaman,
Odurno je kot puran . . .
Ah, kolika muka, bol . . .
Smrt je bolja, daj lysol⁵!
Takov ti je, o človik,
Na areni tijek i big,
Hajdi! Loke⁶ gdo će već,
Smrada-gada sebi steć!
Stani, stani k sebi kreni,
Spasa nij na toj areni!
Svaki pozna ki se pita,

Ka je borba plemenita,
Pluti gori a ne doli,
Ideali, ne idoli!
Stegni tijelo k zdravoj mjeri,
Žitka slast od duha beri,
Tvoja duha svaki dar
Na areni budi „star“! —

¹ arena — pjeskovito, ravno mjesto za dvoboj, mjesto za rvanje, bladanje

² Harmanist — ki misli kot Thomas Harman

³ poliandra, poliandrija — forma hištva kod primitivnih narodov, jedna žena s više muži

⁴ poligamija — forma hištva kod primitivnih narodov, jedan muž s već žen

⁵ lysolizol — 3% otopina od kresolsapuna, služi za dezinfekciju

⁶ loke — loke ter loke velu Frakanavi kad neko naglo proteče

Živine¹

Ča to čujem, prokljetari?
Ki si diže duha više,
Ki nam učne knjige piše,
Ništ ne gleda neg ljenari?
Glete, glete, nini, nini!
Vi ste svitu na sredini?
Vi ste zemlji spas jedini?
Vi ste žitku na višini?
Vi ste sol i svitlost žitka
Vi ste družba plemenita
Vi ste braća razborita?
Živine ste kod korita,
Živine se po.....
Živine po gnjusnoj želji,
Po butika žganičari,
Požeruhi i !!!
Žid van toči, da vas skvari,
Vino žgano va stakalje!
Laž i blud i tako dalje!
Žid ugaja vašoj pari,
Da budete nime stvari
Banda, ka se Židom mari,
Koj su oni gospodari!
Vaši Židi tolovaji
Znadu napoj vašoj žaji
Za imanjem drugih ljudi
Ko si ki po mudrom trudi
S pračino skupa meće.
Da si kupi kruh u ploče
Da si tijelo duša snaži
Da ne ji, ča drugi sprazi!
Kad vas vrag na kradnju draži
Žid vam s rukom kaže maše:
„Proletari sve je vaše!
Svega svita žganičari.
Združite se!“ da bečari
Budu svitu gospodari;
Pukšu nosi svaki ramen
Zastava je krv i plamen;
Staru plašu, palu, moru,
Pak još k tomu to govoru:
Slobodi je seda dobra
Nij već jarma, nij već roba!

Bijmo ljudi žganičare
Skupničare, fabričare!
Gatricam su ušle pare²,
Krvoločne divlje stvari,
Krokodili, jaguari.
Sloboda nam opet bude,
Zarenimo gnjuse hude
Heš! za gatre, krvne pare
Gatre su za prokljetare.

Jedan vrag

Zmeli ste aristokrate,
Stavili nam demokrate;
Nut povite, ko je bolje?
Smo li seda prez nevolje?
Grabimo si sriću s dižom³?
Je li zemlja paradižom?
Ča „poboljša“ boljševik,
Vidi se na prvi mig.

Gonte k vragu demagoge⁴!
Dostal nas je smrad pod noge!
Demokrat, aristokrat,
Prolje krat⁵ i seda krat,
Seda krat, a k tomu smrad!
Krati su aristokrati,
Krati su i demokrati,
Krati to je gospodini,
Kamen dvoji va malini
Zmrvi Pravdu va sredini,
Panj ter bat na domovini,
Ov železo, ov veruga,
Jedna banda kot i druga
Ov tiran i on tiran,
Prazan nam je stan i dlan . . .
Sve je, sve zaman,
Krat i krat je vrag jedan!

x

Pravi red med nami ta je,
Koga Vječni Zakon daje
Svakomu jur va utrobi:
Nit ste krati nit ste robi!

¹ Ovo je bila 4. pjesma ciklusa „Strijele“, ka ali nije ušla u nijedno izdanje.

² para — živina, blago

³ diža — kabao, kablíč

⁴ demagog — huskač

⁵ krat — kratos u složenica znači vladanje, vlast

Nikim školnikom

Ljudi, braćo! strat se kaže
Pokoljenje hudo — vraže!
Misli skrite su otkrite,
Školniki su strat bandite,
Strat imaju vesel gaj,
Smrad i tat i tolovaj!

To je ada njeva vjera
Denas druga, druga čera!
Čer još sveci s očenaši
Jaču s knjiga pri svetoj maši,
A denas uz hujo-haj!
Smrad i tat i tolovaj!

Čer još Ugri, šoviniste,
A do jutra komuniste!
K Bogu, k vragu s vjerom krenu,
Ki jim zbroji višu cijenu,
Tamo idu na ležaj
Smrad i tat i tolovaj!

Učitelji kot bandite
Našu dicitu vi učite?
Naše sine, naše kćere
Mutite od svete vjere?
Da postanu svi takaj
Smrad i tat i tolovaj!

Dojt će vrime, vedre ure,
Dojt konac te halabure,
Stat na noge ćedu muži,
Klempat ćete svi na užu,
Ar na gauga bit će kraj
Smrad i tat i tolovaj!

U Parizu na Sinodi¹ 1919

U Parizu na Sinodi
Vežu Sveti Mir narodi,
Da se zemlja preporodi,
Zalih duhov oslobodi!
Neka se na svit postavi
Zavez² Pravde i Ljubavi,
Neka vlada Red i Sloga,
Neka spozna svaki Boga,
Boga mira i ljubavi
Sve dobrote uzrok pravi!
Neka vlada istinitost
Neka rodi plemenitost,
Neka vlada Pravda zmožna,
Cvita Ljubav, Radost složna!
To je Bog, a ki ga neće,
Va pakal se neka šeće!
U Parizu na Sinodi
Sjeli su za stol narodi,
Da se s bratom brat pogodi,
Gat podigne krvnoj škodi!
Ali vam se čudno vidi,
Da med njimi nisu Židi!
Razlog tome je na dlani:
Nisu onde nit Cigani,
Ar su svitom potipači.
Djelo k mjestu njih ne kvači,
Bludiju prez domovine,
Kamo čreda čredu rine!
Isto tako kot Cigani
Bludu Židi na sve strani;
Bila im je domovina
Nigda zdavno Palestina
Ali jur va času starom
S nje su prošli širom-barom.
Ki si tako dom zahitu,
Doma su na cijelom svitu,
To je: svoga doma prosti
Su po svitu nek kot gosti;
Zato nisu med narodi
U Parizu na Sinodi:
Kad se veže Zavez Sloge,
Mjesta nij za demagoge
Mjesta nij za rabuliste³,
Nihiliste, teroriste
Kad nastane mir i sloga,
Ne zabimo, ljudi, toga:
Proletarskoj krvnoj sili
Židovi su krivi bili!
Ne Židovi, ki tržaru,
Pokupuju pratež staru

¹ sinoda — spravišće, Miloradić misli na mirovne ugovore

² Zavez — narodni tanač, savjet

³ rabulist — ki skrivi, zaokrene pravdu

Ki po seli hodu sami
 S tili-tili šurlicami;
 Kad napadaš na te pare,
 Striljaš puškom na komare;
 Daj im mira kot Ciganom,
 Dojt će na nje dinom-danom⁴!
 Skot⁵ pakleni, Židi zali
 Su na burzi, su fiškali,
 Su pri nas i pri antanti⁶
 Krvnoj žlojsi komandanti,
 Su va jama tolovajski
 Ruski, Prajski, Esterajski;
 Črvi, kim je domovina,
 Ništ nek tusta crkletina!
 Va novina širom-barom
 Prodikuju proletarom.
 Ča ljenjaki čuju rado:
 Da je zemlja Eldorado⁷,
 Stol prostrti i puna zdjela!
 Da se živit da prez djela!
 Ljudi, oči otvorite!
 Trizan nauk razumite!
 Sve ča imat mora tijelo,
 Se pribavlja neg kroz djelo,
 Ništ gotovo nij na svitu,
 Još ni napoj va koritu:
 Hač, kapa, gumba k šubi⁸,
 Plašt, blazinka, čižme, rubi ...
 Ništ gotovo ne urodi
 Naše djelo nam je zhodi!
 Ki prez djela imat kani,
 Čim se tijelo, duša hrani,
 Crkne ali plinji druge,
 Drugi su mu robi, slugel!
 Ali nam se tako neće.—
 Žiški, coki van iz leće!
 Ako dosle znali niste,
 Zač su Židi komuniste,
 Zač si gaju proletare,
 Zač nam rušu mir, oltare:
 Odsle znajte zač nas gazu,
 Čujte moju parafrazu⁹!
 Proletari svega svita!
 Združite se kod korita,
 Va ko siplju krmu Židi,
 Vam je jist po zapovidi!
 Žid vam redi, ča se kuha,
 Žid vam riže kus od kruha,

⁴ dinomdanom — goščina, ovde dan obračuna

⁵ skot — mrcina, leglo

⁶ antant — entente cordiale, fr. sloga stvorena 1904 izmedju Francuske i Engleske; 1907 Ruske

⁷ Eldorado — legendarna zemlja zlata, paradizom

⁸ šuba — kožuh

⁹ parafraza — tumačenje teksta drugačije

¹⁰ Mameluki — Turki s velikim uplivom u Egiptomu

Žid vam pulji va pinjače,
 Žid vam lamlje kus pogače,
 Žid vam spuni gadne želje,
 Žid vas mami va bordelje,
 Žid vam toči z lokve vina,
 Žid vam laže va novina,
 Židi su va parlamenti
 Ministeri, prezidenti,
 Mameluki¹⁰, oponenti,
 Poslaniki i agenti,
 Žid vam miri rum i žgano,
 Žid vam —, ali to je znano,
 Židom ide sve kroz ruke,
 Ča prirodu tudje ruke!
 Znoste sve na skupne mase,
 Žid će dilit, najper za se,
 A za druge ča ostane,
 Po tajedne dā na dlane.
 Tako Žid nad proletari
 Gospoduje, gospodari
 Njega pita polig kupa
 Proletarska tupa trupa!—
 U Parizu na Sinodi
 Išću Židom strat narodi
 Svoju vlašću domovinu,—
 Šalju je va Palestinu.
 Ali vidit će te, ljudi,
 Da mi glava dobro sudi:
 Židi ćedu Palestinu
 Nemer zet za domovinu,
 Ali ostat ča su bili,
 Širom svita gosti mili,
 Nosit, primit porobljinu
 Va azil, va Palestinu!
 S Egiptoma, s Babilona
 Nje je slala rič Zakona,
 Vindar mnogi Šmuli, Sali,
 Babilonci su ostali.
 Mojzešu su ujt kanili,
 Dugo su prez mesa bili,
 Nek na sriću od antanta
 Došlo im je provijanta:
 Prepelice, bijela Mana,
 (A nit vina, nit duhana.)
 Kad su bile prazne zdjele,
 Seli su uz zlato tele!
 Zlato, ko su na nje dali,
 Egipčanom su pokrali.
 Ljudi: tele! ste to čuli?
 Je to moda, bastikuli!
 Zvijani su vindar bili,
 Ar su roge zašporili.
 Prišeć neću ja ni nato,
 Da su dali pravo zlato!
 Kad pomislim na potplate
 Iz papira za soljdate.

Ljudi, braća, gospodari
 I kršćanski proletari!
 Združite se ne g...iste
 Skončaj, zatrt teroriste,
 Špartakuse¹¹, črve, gnjide,
 Zmed nas spudit k vragu Žide
 Da procvita, da urodi
 Na ishodi, na zahodi,
 Ča se sije med narodi
 U Parizu na Sinodi!

Zion¹

Židi kanu Palestinu
 Sebi zet za domovinu?
 Gdo će onda kalat drva?
 Gdo mrcina bit za črva?

Pak, nad čim si rilo tupi
 Ploška², buha, vuš na kupi?
 Čedu jedna drugu bost?
 Jedna drugoj pojt na kost?

X. leto.

Győr, 1919. subotu 8. februara.

6. broj.

NAŠE NOVINE

Politični, gospodarski i sabavni list.

Predplaća na pol leta:	Izhaja vsaku subotu.	Pinezi se šalju pod naslovom:
osebnim predplatnikom . . . 8 korun	Győr, II. Rákóczi Ferenc-utca 57.	Upravništvo Naši Novin.
skupnim predplatnikom . . . 7 "		Rukopisi: Uredništvu Naši Novin.
jedan broj . . . . . 30 fillerov		

Predsednik Tanača Hervatov na Ugri: Dr. Štefan Pinezich su ministerpredsedniku berzozjavom uznanili, da Hervati prozivlju proti nakanenju, ko bi je rado va kolo nimške autonomie zacipit.

NAŠE NOVINE.

U Parizu na Sinodi 1919.

Mata Miloradić.

U Parizu na Sinodi
 Viežu Sveti Mir narodi,
 Da se zemlja preporodi,
 Zalih duhov oslobodi!
 Neka se na svit postavi
 Zaviez Praude i Ljubavi,
 Neka vlada Red i Sloga,
 Neka spozna vsaki Boga,
 Boga mira i ljubavi,
 Vse dobrote uzrok pravi!
 Neka vlada Istinost,
 Neka rodi Plemenitost,
 Neka brani Prauda zmožna,
 Cvita Ljubav, Radost složna!
 To je Bog, a ki ga neće,
 Va pakal se neka šeće!
 U Parizu na Sinodi
 Selj su za stol narodi,
 Da se z bratom brat pogodi,
 Gat podigne krvnoj škodi!
 Ali vam se čudno vidi,
 Da med njimi njsu Židi!
 Razlog tomu je na diani:
 Nisu onde nit Cigani,
 Ar su svitom potipači,
 Delo k mestu njih ne kvači,

Bludiju prez domovine,
 Kamo čreda čredu rine!
 Isto tako kot Cigani
 Bludu Židi na vse strani;
 Bila im je domovina
 Nigda zdavno Palestina,
 Ali jur va času starom
 Š nje su prošli širom-barom.
 Ki si tako' dom zahitu,
 Doma su po cielom svitu,
 To je: Svoga doma prosti
 Su po svitu neg kot gosti;
 Zato nisu med narodih
 U Parizu na Sinodi:
 Kad se vieže Zaviez Sloge,
 Mesta nij za demagoge
 Mesta nij za rabuliste,
 Nihiliste, teroriste!
 Kad nastane mir i sloga,
 Ne zabimo, ljudi, toga:
 Proletarskoj krvnoj sili
 Židovi su krivci bill!
 Ne židovi, ki tržaru,
 Pokupuju pratež staru,
 Ki po velikih hodu sami
 S tili-tili šurličami;

Kad napadaš na te pare,
 Striljaš pukšom na komare;
 Daj im mira kot ciganom,
 Dojt će na nje dinom-danom!
 Skot pakleni, Židi zali
 Su na burzi, su fiškali,
 Su pri nas i pri antanti
 Krvnoj žlojsi komandanti,
 Su va jamah tolovajskih
 Ruskih, Prajskih, Esterajskih;
 Črvi, kim je domovina
 Ništ neg tusta crkletina!
 Va novinah širom-baro.
 Prodikuju proletarom,
 Ča lenjaki čuju rado:
 Da je zemlja Eldorado,
 Stol prostr i puna zdelo,
 Da se živit da prez dela!
 Ljudi! oči otvorite!
 Trizan nauk razumite!
 Vse ča imat mora tielo,
 Se pribavlja neg kroz delo,
 Ništ gotovo nij na svitu,
 Još ni napoj va koritu:
 Hlače, kapa, gumba k šubi,
 Plašt, blazinka, čizme, rubi...

¹¹ Špartakus — peljač ustanka rimskih robov 71. pr. Kr.

¹ Zion — ime za Palestinu, Jeruzalem
² ploška — stenica

Mojše-Mauše

I. Culo

Mauše grede uz oblok
Jači: St-hari P-hera¹
Svaki drapež, cokunpok²
Ga int-heresira.

Najvoli od guske pelj³,
Ta ne gnjavu rame;
Žena ga iz punih stelj,
Podmučkoma zname.

Muž dovaža dan po dan,
A stvorenje vraže:
Žena zlo sprajnjuje stan,
Mauše joj pomaže!

Gospodara doma nij,
Mojšin nos zadahne . . .
Žena krast otajno smi,
Mojši suk va dlane!

Mojše s culom posvudaj
Doma je kot b-uha!
Canjke, perje mu prodaj
Sve va vriču suha.

S canjak tvori Kohn et Cie
Arkuše i rižme³;
A s papira Rozenpli
Za voljake čižme;

II. Bolta¹

„Pop“ ter „školnik“², to se zna,
Su na preši speti!
No, va seli to su dva,
A još gdo je tretji?

To je Mauše Rozenpli
I njegova bolta.
Svaki kupi ča želji,
Mojše mu zamota.

Sin i kćer — domači tat,
Žito, kokoš, jaje.
Ča va stani zna pobrat
Maušljinu prodaje.

Ima Mojše magacin
I pivnicu škuru,
Ništ ne mari, kot kucin
Sranje sve pod šturu.

Opčina va koj je ž.d,
Je kot crkletina.
Tusti črv od nje je sit,
Jastreb i družina.

Opčina va koj je ž.d
Glava je vušiva:
Oštar mora češalj bit,
Da se ščeše griva! . . .

¹ staro perje

² iz nimškoga „mit Sack und Pack“ — sveskupa, svim

³ pelj — meko, pahuljasto perje

⁴ rižma — rizma, bala od papira

¹ bolta — lodna, trgovina, maloprodaja

² „pop“ i „školnik“ su dijeli vinske preše

III. Velikaš

Strat je Mojše „Báró Khun“¹
Madjarski velmoža;
Grb mu je od guske kljun
I zečinja koža.

Mauše ima strat Lovak
Pustu² grofa Cháry
(Tako lizi na višak,
Turuli³, m...i)

Ljude broji ruski car,
Nij ih kot kvartira . . .
Mojše im je gospodar
On je khomandira.

Mauše ima visok dom,
Grad od grofa Cháry . . .
Rusi! Ovde niks p-hogrom⁴,
Joj sad vašoj p-hari⁵!

Mojše ima lug, lužić,
Zece, srne goji,
Lovit ide na Božić
Gonu mu je goji⁷.

Zec preživa — šut, somar
Glej mu na kopito!
Zec je ada „Košer“⁸ stvar,
Vjeruj stanovito.

Hop! i svinji kot zecom
Kala se kopito!
I preživa kako on . . .
Glej, nek glej srdito!

Draga mi je svaka stvar,
Kotno rodjakinja,
Ka drugomu nij na kvar,
Ako je i svinja.

Ljubim dobri božji dar,
Bile bar nek jauše . . .
Paok mi je mrska stvar,
Još več Mojše-Mauše!

IV. Lažac

Žid, hudobno tuži se,
Da trpi za vjeru,
(A ne zato, ča na sve,
Kroji krivu mjeru!)

Laž je to ča Žid veli,
Nigdor ga ne psuje,
Ča na Vazme maces⁹ ji,
Ča se obrizuje.

Ča ne diže kraj klobuk,
Kad Jehovu¹⁰ zmalja,
Ča ne sklapa skupa ruk,
Ča smrdi od kalja.

Zač ne sidju skupa svi
Združeni poblize?!
Zač pletu, kot paoki
Širom svoje mriže?!

Narodi pravi ne nomad,
Troje spajat mora:
Radjat, tvarat, trgovat.
Skupa prez razdora.

Židi svi nek tržu s tim,
Ča na trg pribavi
S poljem i meštrijom njim
Trud narodov pravi!

Širom kot stenica, vuš,
I sve ča se „gnjavi“
Plinju od krščanskih duš
Krv i trud krvavi.

Kade god je gnjila puč,
Žid se pili va nju,
Najde k tudjoj kasi ključ
I k tudjemu stanju.

¹ Kun Bela, peljač ugarske sovjetske revolucije 1919.

² Lovak pusta — ime, naziv

³ turul — starougarska simbolična ptica, orao, ugarski totem

⁴ pogrom — huskanje, progon, opustošenje

⁵ para — siromaška duša

⁷ goj — nežidov

⁸ košer — čisto

¹ maces — nenakvašeni židovski vazmeni kruh

² Jehova — Jahve, ime Boga po židovsku

V. Ergo-ada

Bojte se židovskih buč,
I židovske štampe!
Kriknite joj: Tiho! Muč!
Marš, odvući čampe!

Zač kipi va meni žuč,
Kad zagledam Žida?
Ar mu prudi¹ svaki fuč,
Bankarat i krida.

Kad narode tlači boj,
Glad, nesrića, kuga:
Žid si strži rebach² svoj,
Pak nam se još ruga.

Narod svaki! bud junak!
Trštvo zemi Židu!
Tržit smi nek poštenjak,
Židi neka idu.

Orat, kopat, čižme šit,
Ali . . . dalje spori!
Zvali svilu i samit.
Drugde neka nosi!

Prik morja uz Libanon
Nosu joj spodoban
Onde neka Kohn und Sohn
Trži rebach droban!

Hop! ta rič je octak čist!
Vuši goniš skupa ???
Jedna mora drugu grist
Crknut će sva trupa.

Ergo? Neka crkne smrad,
Ki požira braću . . .
Pst! ča slijedi, sam ćeš znat,
Razlog zamučat ću!

Mudruljice¹

Sloga je od Boga
A nesloga od zloga.

Najbolje začinja jilo:
Zadovoljnost, glad i djelo.

Očev blagoslov gradi hiže
Materina kletva je poruši.

Neka živinu trapiti
Ar bol ćuti, kako i ti;
Znaj ki živinu bantuje,
Ni človika ne miluje.

Budi vjeran domovini,
I ljubi ju svaku dob
Ona j' bila tvoja zipka
Ona bit će i tvoj grob.

Zapameti moj dragi
Sadje rado sadi!
Ne bud' lijen je snažiti,
Trud će ti se platiti.

Krivo stečeno, nij blagoslovljeno;
Kako došlo — tako prošlo.

Zadovoljnost a ne slava
Je človika srića prava.

Lipši je dobar glas
Neg je zlatan pas.

Kada prosi, zlatna usta nosi,
A kad vraća, pleća obraća.

Prijatelja ljubu — znaj — i nevjerni pogani
Ali i neprijatelja ljubiti dužni smo mi kršćani!

¹ prудити — hajati, mariti

² rebach — dobitak

¹ iz Kalendara sv. Familije 1916. i 1918.

Jedno oko uvijek gleda,
Komu se skrit ništa ne da.

Misec sviti, ništ ne haje, kad kucak na njega laje!

Hoćeš uvijek u miru živiti, moraš slip, gluh i nim biti!

Oprava bar je ke lipote, ne more pokriti sramote!

Vodica čista sve opere, nek zloga jezika ne more!

Ivica nij školu išal, zato Ivan pak ništ nij znal!

Ljudem svim, ki će ugodit, mora se stoprv narodit

Nij bogatstva, ni plemena, do poštenoga imena!

Ako je i majka zbila, vindar je majka mila!

Ki pod vrata posluškuje, navadno sam svoj špot čuje!

Ovca, ka najveć bleje, najmanje vune daje!

Ni brdo ni visoko, kada mu na brdu stojiš!

Ako ćeš stati na glavu, onda će se s tobom prevaliti vas svit!

Magarac već zna škodit spametnjaku, neg spametan hasni
magarcu!

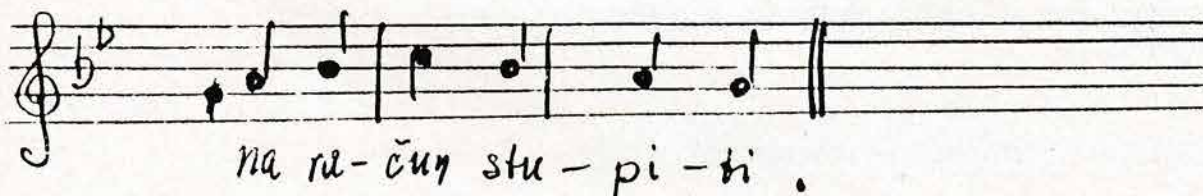
Ako hoćeš vladati, nauči se pokoran biti!

Priroda se ne da prevariti!

Veći si ako se manjim držiš!

I razbojnik je kukavica pred višalami!

Kako je Marko djak spričal Matanovu Roxu

Izgubio se je, zapravo je zničten ciklus *Tragedija Božja*, zničio ju je Jandre Prikosović urednik *Naših Novin*. Znali su za ta ciklus svi bliži Miloradi-

ćevi prijatelji: Martin Meršič st., Ivan Blažević, Ivan Mušković, Lovre Fabijanković i mnogi drugi. Raspravljale su te jačke problem „teokra-

tizma“. Teokracija znači vladanje Božje, u prenošenom smislu vladanje svećenstva.

Pisma

Mate Meršić Miloradić — koga su ugarski duhovni brati nazivali „a kimlei remete“ (kempljanski pustinač ili samac) — je iz svojega samotnoga doma napisao jako čuda pisam prijateljem, neprijateljem, znanstvenikom, institucijam i sličnim. Pisma su intimni dokumenti određene ličnosti, u ovom slučaju Miloradićeve.

Ufamo se da se u objelodanjenju neće gledati nekako oskrunjenje najintimnije sfere človičjega života. Da budemo

razumili neke crte i reakcije našega velikana, pjesnika Miloradića, donášamo izvatke iz nekih pisam Martinu Meršiću starijemu (1868 — 1943), rodjaku mu i prijatelju, pomažu u društveni i dušobrižnički neprilika. Jedina namjera s kom se kani dojt do boljega razumivanja Miloradićevoga pjesništva nam neka bude ispričnica i ufanje da ćete Vi, dragi štitelji, razumiti i ov postupak redakcije *Novoga glasa*.

Ova pisma je kot sakupljanja

materijala za disertaciju o Mati Meršiću Miloradiću (1961.) otpisao u privatnoj knjižnici Martina Meršića mladjega (1894 — 1983) u Pajngrtu Nikola Benčić. Biblioteka Martina Meršića ml. je danas dio dijecezanske biblioteke i arhiva u Željeznom.

Pisma donášamo kronološkim redom i u ufanju da ćedu se otkriti i do sada sakrivena, ne pokazana Miloradićeva pisma.

Horváth—Kimle
1907. juli. 29.

De exul sum, lehetetlen több napra elhagynom plébániámat helyettes nélkül, horvát helyettest pedig nem kapok. Egyiktek se néz felém! Zsidányi Jive barátomat kérje nevemben, hogy csintalan leveleim miatt ne haragudjék reám tovább fél óránál . . .

Horváth—Kimle
1907. ápr. 21.

Fötisztelendő Plébános Uram és Kedves Rokon!

. . . nagyon szivesen kiszoritottam a magam szülöttjeit.

Csak ha a munkát magunk közt jól széosztjuk, emeljük magasabb színvonalra szegény nap-tárunkat; de erre szükséges, hogy minél többen söt mindnyájan legyenek munkatársak . . .

Izdavateljsko društvo, Predlog; mindenesetre egy horvát, zamatos, Fitzko-nyelvezetü „Goffine“ — nek kell lennie.

Fitzko féle könyvek új revidiálása.

. . . a férfi, ha férfi nem engedi magát terrorizáltatni gaz pogány frázisokkal azoktól, kik komolyan arra készek, kogy teljessen kiirtsák a kereszténységet és visszaállítsák „a magyarok istenét“ — nek kultuszát táltosok fehérloáldozatok alakjában, csak azért mert magyar.

„Mily törpe, mily üres szívü az az ember, kinek eszményi netovábbja a nacionalizmus“ Harnack . . .

Hrvatska Kemlja
29. jula 1907.

De exul sum¹, ne morem na već dan napustiti faru prez zamjenika, a hrvatskoga zamjenika dostati ne morem. Nigdor me ne poišće! Židanskoga Jivu² prosite u moje ime, neka se zbog mojih raspušćanih pisam ne srdi duglje od pol ure . . .

Hrvatska Kemlja
21. aprila 1907.

Velečasni gospodin farnik, dragi rodjak!

. . . vrlo rado ću istisnuti svoja stvorenja.

Naš siromaški kalendar nek samo onda moremo zdignuti na visok nivo, ako med sobom dobro razdilimo djelo; zato je ali potribno da sve već nas, zapravo svi budu suradniki . . .

Izdavateljsko društvo! Predlog: svakako mora to biti slasno, na Fickin način³, po „Goffin-u“⁴ napisano djelo . . .

Revidiranje Fickinih knjig.

. . . muž, ako je muž, se ne da terorizirati s poganskimi frazami od onih, ki su zapravo pripravnici da čisto zničü kršćanstvo i na novič postavu „kultus ugarskih božanstvov“ u spodobi žrtvovanja vračarskih bijelih vilenjakov, i to samo zato kad je Ugar.

¹ prognanik sam

² Ivan Mušković (1848 — 1939), židanski farnik

³ Jože Ficko (1772 — 1843), prisički farnik

⁴ Goffin — Goffiné Leonhard (1648 — 1719), OPraem, pisac „Hauspostille“ (1690) poznato tumačenje nediljnih evangeli-jov, prevodjeno u skoro sve europske jezike.

Horváth—Kimle
1907. okt. 4.

Büntető törvényszék előtt álltam, és csak az mentett meg, hogy könyvvételt pontosan vezettem—

... állandó becsü könyveket kellene kiadnunk, első sorban dobre evangjelske knjige.—

Horváth—Kimle
1910. márc. 2.

— A lap szerkesztésénén kissé gondtalanul megy a munka, különösen a deklináció és a korektura ügyében. E miatt sokszor érthetetlen is, mi az előfizetőket elkedvetleníti. Vigyázzon édes csodagyermekére, nehogy a dajkák tönkretegyék!—...

Horvát—Kimle
1914 III. 22

Marica unokahugomnak, mikor nálam mint iskolásleányka tartozkodott postatakarékpénztári könyvecskét váltottam, melybe, természetesen zsebemből 50 krajcáronként rakosgattam azon reményben, hogy nálam fog nevelkedni s majdan férjhez menni. De ő alig lépett ki az iskolából, saját elhatározásából végkép elhagyta házatam, ...

... Bár hütlenül elhagyott, még sem vettem volna le róla kezemet, ha boldogult atyámat, kinek emléke előttem szent, nem tette volna ostoba beszédével híveim előtt nevetség tárgyává. Mikor erről teljes bizonyossággal meggyőződtem, végképen kitöröltem szivemből.

... talán a nyár folyamán megbirkozom a horv. nyelvtannal. A lapba nem írhatok, mert politikám teljesen más.

... Engem csak a lehető legegyszerűbb étrend — žganci, rizs, barátfül, főleg gyömolcs, gyömolcs — és az tart még jó egészségben, hogy alkoholnak még szagával sem rancigálom idegeimet s gyomromat.

Hrvatska Kemlja
4. okt. 1907.

*Stao sam pred krivičnim sudom i spasilo me je samo to, da sam jako točno peljao knjige—
... morali bi izdati knjige vječne vridnosti, u prvom redu dobre evandjelske knjige ...*

Hrvatska Kemlja
2. marca 1910.

—Nemarno se obavlja djelo pri redigiranju lista, osebito deklinacija i korektura. Zbog toga su novine dostkrat i nerazumljive, ča pak oduzima štitelem volju. Pazite si na slatko čudo od diteta da vam ga babice ne zničü!— ...

Hrvatska Kemlja
22. III. 1914.

Dokle je sestrična Marica bila pri meni u stanu, sam za nju zeo poštasku šparnu knjižicu u ku sam joj, od sebe razumljivo iz svojega žepa, svakoga miseca stavio 50 krajcerov u ufanju, da će se iz mojega stana udati. Kumaj je ali završila školu je jur po svojoj vlašćoj volji konačno napustila moj dom ...

... Akoprem me je nevjerno ostavila, ne bi bio zneo ruke od nje, ako ne bi bila mojega pokojnoga oca, čija uspomena mi je toliko sveta, pred mojimi vjerniki činila smišnim. Kad sam se o tom potpuno osvidočio, zbrisao sam ju iz mojega srca ...

... Možda ću za vrime ljeta svladati hrvatsku gramatiku. U novine ne morem već pisati, jer mi je politika čisto drugačija ...

Mene samo najjednostavniji red jilišev — žganci, riža, taškice, u prvom redu sadje, sadje i sadje, drži u dobrom zdravlju, pak to da si niti duhom alkohola ne dražim svoje živce i želudac.

... Kis ujságunk iránya kifejezetten sovinstikus azaz — természetesen anélkül hogy sejténé — a **katholikus** (egyetemés) erkölcsant sárba tipró. Egyszer kétszer beküldtem egy-egy versecskét ily kath. tendenciával, de vagy nem lett közölve, vagy sovinstikusán elsimítva (Vrag ruje helyett Mars ruje). Érthető mert még bajba keverethetnék. De én képtelen vagyok meggyőződésemmel ellen írni. A naptár számára is írtam Dan srditi című több mint 80 versszakból álló verseményt (Hej, Pegaze, staro zvirie, Trgni glavu, digni riep! Upri čampe vse četire, Pun sam jada, i satire, Taknut ću si svit va žiep!) de előre tudtam, hogy nem közölhető (én közöltem volna), csak figyelmeztetni akartam, hogy mily szörnyű istentelenségeket követ meg a kath. sajtó in programmaticae. Igy pl. a háborút illetőleg. A jezuita Noldin így definialja: Bellum est pugna multitudinis cum multitudine extranca ob bonum commune publica autoritate suscepta. Ez általános tan a kath. erkölcsantban. Én az egész világgal szemben merem kijelenteni hogy: Bellum est **bestialis** modus vindicandi ius status contra statum. Megengedem tehát, hogy lehetséges igazi jogsértés államok között, megengedem, hogy igazi joggal lehet az államnak más állammal szemben, jogát érvényre jutatni, de amit semmi áron sem engedhetek meg, az a bestialis módja a jogérvényesítésnek, —ezt hagyjuk a kigyóknak, a pókoknak, a tigriseknek, stb.. Különben ezen thema felett most akarva nem akarva éjjel—nappal meditálok, ha ismét béke lesz és a brutalitás uralma enyhül, fel fogom dolgozni a thézist. A monachusok által kieszelt moralis, mellyel minket a theologián gyalázatos módon misztifikáltak (bona fide!) valójában nem egyéb, mint a római jognak, mely in toto csak rabló jog, Raubrecht, kánoni joggá való kanonizálása és ennek aztán morális köpenybe való bujtatása. Ennek a morálisnak értelmében pl. teljesen erkölcsös, Istentől rendelt dolog a püspöki székeket grófi nebulokkal, a kanonoki stallumokat kegyencekkel betölteni, stb. stb. Egy dolgozatom, melyben az erkölcsant alapjait a monachusokkal szemben tárgyalom, már szeptember 3-óta forog a győri egyházmegye cenzura körmei között, előre tudom, mi lesz a szentenczia, csak az indoklására vagyok kíváncsi. Aggkoromban már nem a híu „dicsőség“ hanem az élet komolysága irányítja gondolkodásomat. Ha mások jobban értik a kérdéses dolgot, helyes, adják elő, nekem jogom van tőlük tanulni. De hogy csak diktálni akarnak, anélkül, hogy a dolgot akár csak úgy értenék, mint én, akkor szembeszállok velük.

... A háború örömeit itt is csak úgy élvezzük, mint mindenhol. A prédikálás most nekem veszélyes dolog, forró kását kell folyton kerülnöm. ...

... Smir naših malih novin je izričito šovinističan, t. j. — prez toga da bi se to slutilo — gazi u blato katoličanski (opći) moral. Jednoč-dvakrat sam im poslao ku malu pjesmicu s takovom katoličanskom tendencijom, ali: ili ju nisu donesli ili su ju na šovinistički način stigrali (mjesto Vrag ruje, Mars¹ ruje). Razumljivo, mogli bi do galibe dojt! Ja ali ne morem pisati protiv svojega osvidočenja. I za kalendar sam napisao „Dan srditi“ s 80-imi verzuši (Hej pegaze, staro zvirie, Trgni glavu zdigni rep! Upri čampe sve četire, Pun sam jada i satire, Taknut ću si svit va žep!). Znao sam ali najpr da se to ne more donesti (ja bi je bio donesao), kanio sam samo opominjati na to, kakove strahote počinja in programmaticae i katoličanska štampa. Tako np. ča se tiče boja. Jezuit Noldin² ovako definira boj: bellum est pugna multitudinis cum multitudine extranca ob bonum commune publica auctoritate suscepta³. Ovo je općenito učenje u katoličanskom moralu. Ja se seguram izjaviti protiv cijeloga svita, da: bellum est bestialis modus vindicandi ius status contra statum⁴. Dopušćam ada, da se i med državami more dogoditi pravično kršenje prava, priznajem da pravično more postupiti jedna država protiv druge da dostane svoje pravo, ali na nikakov način ne morem dopustiti beštijalan način ostvarivanja prava — ostavimo to kačam i paukom, tigrom itd. . . Dan i noć meditiram sad i nehotec o toj temi, kada ponovno bude mir i henja brutalnost, izdjelati ću tu tezu. Od manihejcev⁵ izmišljen nauk morala, s kim su nas na teologiji tako grozno mistificirali (bona fide!) zapravo nije drugo, nego kanonizacija i opravlanje ovoga morala u moralni plašč rimskoga prava, ko nije ništa drugo in toto samo razbojničko pravo, Raubrecht. U smislu ovoga morala je čisto pravično, od Boga rado vidjeno djelo, posidati grofovske bedake u biskupske stolice, popuniti kano-ničke štole svojim miljeniki, . . .

Jedno djelo, u kom raspravljam i branim osnove morala protiv maniheja je u črapa jurske biskupske cenzure već od 3. septembra i najper već znam kako će ispasti sentencija, znatiželjan sam samo na razloge. U starosti mi ne pelja razmišljanje oholija, pohlepa za „slavom“, nego životna ozbiljnost . . . Ako se drugi bolje razumu u tom pitanju, u redu, neka je iznesu i ja imam pravo da se od njih učim. Ali ako kanu samo diktirati, prez toga da bi sve to bar tako razumili kot i ja, onda ću im se suprotstaviti.

... Radosti boja uživamo istotako i ovde kot svagdir drugde. Prodikovanje je za mene sada jako pogibelno, stalno se moram vrtiti okolo vruće kaše . . .

¹ Mars — rimski bog boja

² Noldin — Noldin Hieronimus SJ, (1838 — 1922), ugledni teolog iz Innsbrucka, pisao knjigu o moralteologiji

³ boj je od javnosti odobrena borba jedne množine protiv druge za opće dobro

⁴ boj je nečlovičji način kako si jedan staliž od drugoga zima svoje pravo

⁵ manihejuš — pripadnik manihejev; sekta osnovana od Perzijca Mani (214 —275); osnova gnosis (spoznaja)

Hrvatska Kiemlja 24. rujna 1915.

Željil bi mojoj hrvatskoj braći čim bolje poslužiti, ali jur dohaja večer. Jačak gotovih imam nemer punu torbu, ali su vekšinom takove, da ih ne smim dat va štampu, ar bi me s urednikom skupa ubisili! — Od gramatike je trieti diel gotov bil još va marciuš, ali onda me je neki zali duh zmutil, da se zavadam s budimpeštanskimi židovih va akademiji — čete još štat, jer je va štampi; ter od onda gramatika pazira, ne znam kada će mi se opet na nju dobra volja dojt. Imam dost veliku zbirku dobrih hrvatskih knjig, a ne znam, komu bih bilo najbolje ju po mojoj smrti zručit. Je li diocezanskoj biblioteki? One druge knjige sam jur daroval jugoslavenskoj akademiji.

. . . Da bi neg ta prokljeti boj jur jednoč prestal. Germanski „Deutschland, Deutschland über Alles“ je vsemu kriv! Još pedeset liet pak: Finis Hungariae! Onda čedu Magjari stoprv spravo spoznat, da kakov je „huncut a német!“

Dragi gospodine brate!

Prilažen pismo, vam namijeneno, meni poslano. Haj, haj, širom luga i žalost! Vaša je minula, a nij vas od-
lučila od ljudi, nego opet ste ustm vse. Ja sam obljubio
samocu, ali zato se vindar od zrea željim, i vamu se krad
ter kad razgovorit, do je vas poslušal, ar va samoci mi
je kotno usahnul jerik, imam va glavi muskih, ar niman
za nje rieih, memorija mi je jako oslabila. Minubi murec
me je pshodio Tive s Gandrofa, i njegovih rieah sam raz-
umio, da su Gandrofci iste vroki kot Kiemljanci. Gospodin
eiferš Mlho i Pironje mi je nemer joi priklam porucio,
da ce me priskat, ali do rada se nij potkaredo, a susodi
zmo. Jurski i franovstki brati su se va odvratili od me-
ne, mladi su, starci ne slisii meda nje. — Pordrauhjam vas
od zrea ter mlajem

svi vjerni preclj i rodjalk

U H. Kiemlji, 3. sept. 1927

M. M. J.

1915. dec. 21

. . . Carissime!

Kivánok boldog karácsonyi ünne-
peket és boldog újévet. Köszönöm szives sorait.
Horvát könyveimből szivesen és bármikor ajándé-
kozok az illető népkönyvtár számára, ami oda
beválik, tessék ide rándulni, kiválogatni és elszállí-
tani. A naptárból per congregationem indicis ki
litem küszöbölve!

21. dec. 1915.

Carissime?!

Željim Vam blažene Božićne svetke i srično Novo
ljetu. Hvalim Vam na srdačni redi. Od svojih
hrvatskih knjig ću rado i u svako vrime prepustiti
označenoj narodnoj knjižnjici knjige ke su za nju
podobne. Dojdite simo, izaberite je i odnesite. Iz
kalendara sam per congregationem indicis³
isključen!

¹ zvižan je Nimac

² predragi

³ sam po popisu za katoličane zabranjene lektire

... Adatokat gyűjtenek ellenem? Mindenre meglesz részemről a kellő felelet, amelyre elnémulnak ha nem itt, hát Rómában, mert én szükség estén ide is meg fogom találni az utat. Theokrácia? föltétlen engedelmesség? Ez, kellőképp meggondolva, istenkáromlás. Mert mit jelent akkor az Irás szava, hogy inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint embernek? hogy *cognoscetis veritatem et veritas libera vos?* nincsen *lex aeterna?*

... Ismerem a módot, hogyan lehet a győri theokraták kedve szerint tenni. Csak ide vele azzal a jó beneficiummal, stallummal, gyűrűvel, stb., aztán diktáljatok amit akartok, elhiszek én nektek mindent! Vagy Rudnay-val: Kohn úr, csak küldjön pénzt, akkor megkeresztelem akár Tokai borral is! Ezt a módot én szívem mélyéből utálok, inkább százszor megyek a máglyára mintsem azt követném.

... Elhiszem, hogy a bérálás ellen beadott irásomat rossz néven vették, de mit tehetek pl. azon pont ellen vagy miatt, amelyben felháborodva írom, hogy most nem parád s dinomdánom, hanem főpásztori instrukciók kellene a lelkészeknek, és főpásztori levelek a hiveknek? Haragusznak, talán boszut lihegnek, de eléggé prudeusek, hogy ez és ilyen miatt ellenem akciót nem indítanak.

Hogy a gyermekeket nem gyóntatom meg?

... Aki ezt a vádat tette ellenem, az gaz rágalmozó, ...

... elismerem, hogy mikor gyermekeimet gyóntatom, mindig ama kinzó győtrelemmel teszem, hogy gyöngyöket szórok a malacok elé. Már mint szabadbáramdi káplán kinlódtam így, de princípálisom tanácsát, hogy „vásári munkát végezz, Máté, mert különben nem végzünk“ nem voltam képes követni. Az idén a fiuk meggyóntak, másnap a leányok, csak 11 volt hátra, mikor kénytelen voltam gyalázatos neszre a gyóntatószékéből kimenni, mire mint Mózes az első két táblát a földhöz csapta, én felháborodásomban hazakergettem a 11 leányt, modván, hogy nem méltok a gyónásra. Néhányan másnap sirva jöttek bocsánatot kérni, újra meggyóntattam, akik már gyóntak volt és megáldoztatam. Mások dacoltak. Ez történ 40 évi pastorációm alatt egyszer! Hanyagság a részemről? ... belém harapnak, betörik a foguk, aztán majd megfordítom az ostor nyelét s pl. kérdezni fogom, hogy miféle munkáért szedi a pápoci prépost a munkabért stb. stb. —

A cenzurát illetőleg csak annyit, hogy *iustitia est fundamentum regnorum*. A legeklatánsabb jogsértést jogorvoslás nélkül hagyni annyi, mint *regnumának fundamentumát elfetsérelni!* Mig elégtételt nem kapok, joggal fitymálom a győri cenzurát.

Aggodva szerető szívének buzgolkodását igaz baráti szívvvel köszönöm, de ne féljen, nem fog más bajaimról hallani, mint melyekkel dicsekedhetem.

... *Podatke sakupljaju protiv mene? Na sve će biti odgovarajućega odgovora, na ča će zanimiti ako ne ovde onda u Rimu, jer ću ako bude potribno i tamo najt put. Theokratia¹? potpuna poslušnost? Ovo, ako si onako pravo premislim je svetogrdje, bogohuljenje. Ča znači onda rič Pisma, da moramo biti poslušni Bogu a ne ljudem? da cognoscetis veritatem et veritas libera vos? nima lex aeterna?²*

... *Poznam vrlo dobro način, kako se more grčkim teokratom na volju biti. Simo samo s timi lipimi beneficijami³, štolami⁴, prstenimi itd., pak morete diktirati ča kanite, sve ću vam vjerovati. Ili s Rudnay-om⁵: gospodin Kohn, pošaljite samo pineze, onda ću vas pokrstiti ako je potribno i tokajskim vinom! Ovakov način mrzim iz dibine svojega srca, stoput prlje idem na lomaču nego da tako ča slijedim ...*

Vjerujem da nisu rado čuli ono ča sam im pisao protiv bermanja. Ča da činim np. protiv one točke u koj uzbunjeno pišem da sada nije vreme kakove parade, dinom-danom, nego potribne su nam instrukcije natpastira za dušobrižnike i natpastirska pisma za vjernike?

Srdu se, težu za fantenjem ali dost su skažljivci, da za ovo i slično protiv mene pokrenu akciju.

... *Da ne kanim spovidati dicu?*

Ki me je to očrnio ništvridni omrazitelj je ...

Priznajem, kada spovidam dicu imam ćut strašne duševne boli, da hitam drago kamenje, djundje pred prašćice ... Jur kot velikoborištovski kapelan sam se s ovim mućio, jer nisam mogao slijediti tanač principala⁶: sajmarsko djelo vršimo, Mate, drugačije nećemo nikada završiti. Ljetos su se dičaki spovidali, drugi dan divičice, samo 11 je ih bilo još na redu, kada sam morao na sramotno šušljanje iz spovidaonice van i kot Mojzeš ki je na tla hitio table u svojem jadu sam tih jedanaest divičic domom vagnao, rekavši, nisu vridne na spovid. Drugi dan su došle plaćuć prositi me za oprošćenje, na novič sam je spovidao i pričestio. Drugi su mi trurali. Ovo se je dogodilo u 40-ljetnom dušobrižničkom poslovanju jedankrat. Je to nemarnost s moje strane?

... *ako me ugrizu izlomit će im se zubi, a onda ću okrenuti bičičće i np. pitati nje s kakovim pravom bere prepošt od Papoca⁷ plaću itd, td. ...*

O cenzuri samo toliko, da iustitia est fundamentum regnorum. Najeklatantniju povredu prava ostaviti prez ispravka bi značilo početi rušiti fundamentum od regnuma. Dokle ne dostanem zadovoljšćinu neću se čuda zgledati na jursku cenzuru.

Hvalim Vam najsrdačnije na staranju Vašega dragoga i zabrinutoga srca ali ne bojte se, nećete čuti o moji nevolja, zvana onih s kimi se morem gizditi ...

¹ ovde u smislu vladanja, crikvenoga zapovijanja

² spoznajte istinu, a čista, prava istina će vas? nima ova izreka vječnu valjanost?

³ beneficija — dobro, zemlja ku je većinom kralj prepustio Crikvi; crikveno dobro

⁴ štola — plaća farniku i kantu za njeve usluge

⁵ Rudnay — Rudnay Béla (1857 — 1932), pravnik

⁶ principal — predstojnik, prvi, gospodin farnik

⁷ Pápoc — gradić u Ugarskoj, južno od Kapuvára

Horvát—Kimle
8. nov. 1917

Az ellenem Györött tornyosuló sötét felhők, úgy veszem észre, már oszló félben vannak. Ha nem, hát itt állok, hadd jöjjön a zivatar! „jelentését a mult évi bérmálás ügyében megnyugvó tudomásul veszem.“ Ennyi az egész! Tehát elhitte volt, és még sem vont kérdőre! Hátha **esetlen** én nem értesültem volna a rágalomról?! Egyébként több esetem van, amelyekből kétségtelenül kitünik, mennyire nem tudja szavait és tetteit kellőképen meggondolni. Válaszaimnak rendes eredménye: ad ille obmutuit. Jó, Keine Antwort auch eine Antwort! Ha nem Ön, Kedves Mártonom, és Grubich úr lettek volna a legatusok, hanem én másoktól értesültem volna amaz ügyről, már kapta volna tőlem a következő leckét: „Biztos értesülésem szerint, Méltóságodtól, vagy környezetéből az a hír kiszivárgott az egyházmegyei papság közé, hogy ellenem adatokat gyűjtenek elmozdítási akció céljából. Valót mond—e ez a hír vagy sem, evvel még most nem törődöm. De az előre való hiresztelést annak minősítem, a mi papi becsületemben való vakmerő, szeretetlen, gyűlöletbeli gázolásnak stb.“ — At ille obmutuit, volna itt is a válasza. Szóval „ö magyar sovínista, engem pánszlávnak tart, ez ellen pedig minden szabad, söt magyar kötelesség „Oly kevesen vagyunk mi magyarok, hogy még az apagyilkosnak is kell megkegyelmeznünk, ha magyar.“ Tehát a contra, a pánszlávot tönkre kell tenünk, ha mindjárt angyal is! Nem régen nagyon jó alkalmam volt a következőt hozzá irnom (többi között): „kérem Méltóságodat, méltoztassék tudomásul venni ezt: Én tudom, amit sok magyar pap nem tud, higy t. i. minden sovínizmus, legyen az magyar vagy bármely más, az erkölcsi elvadultságnak és romlottságnak tetőpontja, felsőbb kannibalizmus, a Krisztusi egyetemes vallásnak legrútabb megtagadása. Aki engem szláv sovínistának vagyis pánszlávnak tart, az vagy ostoba vagy gaz rágalmazó. Én katolikus vagyok! . . .“

Kedves Mártonom, attól ne tartsanak, hogy önöket akár parányilag is belekeverem. Minapi hosszú levelét most e pillanatban elégettem. . . . Igy már por és hamu! — na 21. sept., večer dugo nisam mogao zaspat, ter sam si sklopio sledeću jačku; ako čete, predajte ju g. Jandri za N.N. ali za Kalendar ali za košaru — željio bi, da ovo moje pismo i g. Grubich prešteju.

Pozdravite mi oca, Vaš vierni M...

Hrvatska Kemlja
8. nov. 1917.

Oblaki, ki se zdižu u Juri protiv mene, čini mi se da se razvedruju. Ako pak ne, stojim ovde, neka dojde oluja! „Vaš izvještaj o prošloljetnom ber-manju sam zeo sa spokojstvom na znanje.“ To je sve! Ada osvidočio se je, a ipak me nije pozvao na odgovornost. Ako možda to omrazivanje nije došlo do mojega uha? Drugačije ali imam već slučajev iz kih se vidi kako nezna odgovarajuće premisliti svoje riči i svoja djela. Redovni rezultat mojih odgovorov je: at ille obmutuit¹. Dobro, keine Antwort auch eine Antwort! Ako ne bi bili Vi, dragi Martine i gospodin Grubić legati², nego bi to doznao bio od drugih, dostao bi bio on od mene slijedeću pouku: „Pročulo se je od Vašega Dostojanstva ili vaše okolice sve do svećenstva biškupije, da se protiv mene sakupljaju podatki na osnovu kih bi me zminili. Da li ova glasina govori istinu ili ne za to se za sada još ne brigim. Ali da se to pročulo po cijeloj biškupiji, gledam za drsko, nemilo, mržnje punim gazenjem u naše svećeničko dostojanstvo i poštenje itd.“ — At ille obmutuit bi mu bio i ovde odgovor. Ada „on ugarski šovinist“ drži mene za panslava protiv koga se sve smi, ča već mora poduzeti. „Toliko malo nas je Ugrov, da se moramo smilovati i ocaumritelju, ako je nek Ugar“. Kontra je ada: panslav se mora zničiti i onda ako bi slučajno bio andjel! Nedavno sam imao dobru priliku pisati slijedeće njemu (med drugim): „Prosim Vaše Dostojanstvo, zamite na znanje slijedeće: ja znam čega čuda ugarskih farnikov ne zna, a to je: svaki šovinizam, bude to ugarski ili ki drugi je vrhunac moralne podivljenosti i pokvarenosti, viši kanibalizam, najružnije zatajanje općenite Kristuševe vjere. Ki mene drži za slavenskoga šovinistu, zapravo za panslava, ta je ili slaboglavac bedak ili omrazitelj. Ja sam katoličan“ . . .

Dragi moj Martin, nekate se bojat da ću Vas zamišati u to. Nedavno napisano dužičko pismo sam uprav sada hitio u oganj . . . Ovako je prah i pepeo! Na 21. septembar dugo nisam mogao zaspat, ter sam si sklopio slijedeću jačku: ako čete, predajte ju g. Jandri za N.N. ali za Kalendar ali za košaru. Željio bih, da ovo pismo i g. Grubić prešteju.

Pozdravite mi oca, Vaš vierni M.

¹ ali on je mućao

² legatus — poslanik, Martin Meršić st. (1868 — 1943), velikoborištovski farnik, Grubić Anton (1874 — 1929), fileški farnik

Horvát—Kimle
1918. V. 7.

— Az ismert actionak minden pontja az illető nagy aktornak teljes fiaszkójával végződött én még mindig aktiv parochus vagyok, ő med rövid eszével még megérheti, hogy nyilt memorandummal megtisztelem, exponálván, mi az igazi obedientia, erről tárgyal a „Naša teta Kate“ 7. része „Abrahamov vrtljac“ melyet minap irtam és Malomházára küldtem, Ha nem volna közölhető, majd írok Dobrovichnak adja át K. Mártonomnak ad usum privatum.

Hrvatska Kemlja
7. jula 1918.

Poznatoy akciji se je svaka točka završila gubitkom dotičnoga aktora. Ja sam još uvijek aktivan parochus¹, a on će svojom kratkom pameću doživiti, da ću ga počastiti otvorenim memorandumom, kamo ću exponirati² ča je prava obedientia³. O tom raspravlja 7. dio „Naše tete Kate“ „Abrahamov vrtljac“, koga sam ki dan napisao i poslao na Mjenovo. Ako se ne more objelodaniti, pisat ću gospodinu Dobroviću neka to preda dragomu mi Martinu ad usum privatum⁴.

Hrvatska-Kiemlja 7. nov. 1918.

... Simo tamo pohajam va hiži, va kuti si mislim da čuču magjarski šoviniste, ter je karam: Nisam vam rekal, ali budte brati uz brata, ali ako kanite i nadalje gospodini bit drugim, će te si va Aziji morat iskat sluge i robe, kot Turki!? Va Europi smo si brat vsi narodi „niti gospodini, niti sluge“. Konczosztás, konczélvezés, konczlesés⁵ — aus is, niks is! —

K jutarnjoj molitvici još imam jednu štrofu, Šestu i poslidnju: „Angjel blagi, angjel dragi,
Moj branitelj, moj čuvar!
Budi meni drug ljubljeni
Kraj odvrni vsaki kvar!“

... Ja sam kot sam, staro drivo, ko će se vrieda morat z vrta skrčit ter na oganj hititi. Moji dobri, stari prijetelji su ur vsi otputovali. Kamo? Bog višnji zna! ali i stari nepretelji, se zgublaju. Kamo? To vam neka vrag povi!—

Horvátkimle község iskolaszékéből

1919. II. 23

Nem akarok politizálni csak annyit. Annak amit Önök akarnak semmiféle józan célja nincsen, 50 000 horvátnak valahova kell csatlakoznia, ám hová? — A nyelvtant mint előkészületet írtam a jugoszláv kulturához való catlakozás céljából. Ha Önök ezt ellenzik, az én szereplésem be van fejezve. Amit összeírtam, szivesen átengedem mint anyagot Kedves Márton barátomnak, legyen Önnek tulajdona, bizzon meg a nyelvtan szerkesztésével akit alkalmasnak tart, Prikosovich urat igen tisztetem és szeretem, de ennek dacára be kell jelentenem, hogy még mindig nagyon hiányos a horvát nyelvismerete. A tájszólást leírni feleslegesnek tartom: a helyesírás szabályai a nyelvtan folyamán in acta exercito előadatnak, külön fejezet nem szükséges: a hangsúlytant és a szóképzést elég terjedelmesen kidolgoztam, e két utobbit talán külön füzetbe lehetne a felnöttek számára kiadni, az elemi iskolába úgy sem való. — Mint a horvátkimlei Nemzeti Tanács Wilsonja bejelentettem Pinezich úrnak febr. 21-én Pándorfalura „lelkes“ csatlakozásul.

23. II. 1919.

*Iz školske stolice Hrvatske Kemlje!
Ne kanim politizirati, samo toliko da velim. To ča Vi kanite nima nikakovoga triznoga cilja, 50.000 Hrvatov se mora kamo priključiti, ali kamo? Gramatiku sam napisao kot pripremu za uključenje u jugoslavensku kulturu. Ako se Vi tomu suprotstavljate onda je moja uloga završena. Ča sam skupaspisao, rado ću prepustiti kot materijal prijatelju, dragomu Martinu, neka bude Vaše vlasništvo, povjerite sastavljanje gramatike tomu, koga gledate za najsposobnijega. Gospodina Prikosovića jako poštujem i volim, ali nasuprot toga Vam moram kazati da mu je znanje hrvatskoga jezika strašno nepotpuno. Ne držim potrebnim napisati gramatiku dijalekta. Pravila pravopisa sam u gramatiki prikazao in acta exercito, ni potrebno posebno poglavlje, poglavlje o naglasku i tvorbu riči sam izdjelao dosta opširno. Možda bi se ova zadnja dva djela mogla izdati za odraščene u posebni knjižica, i tako to nije za školsku dicu.— Kot Wilson kemljanskoga Narodnoga Tanača javljam gospodinu Pineziću⁶ za 21. februar „oduševljeno“ priključenje u Pandrofu.*

¹ parochus — farnik

² exponirati (expono) — izložiti, staviti, prikazati

³ obedientia oboedientia — pokornost, poslušnost

⁴ ad usum privatum — na privatnu upotrebu

⁵ diljenje masnog zalogaja, uživanje u njem, požrt biti na njega

⁶ Dr. Štefan Pinezić (1879 — 1962), advokat, urednik Naših Novin

1919. nov. 8.án

— A nyelvtant illetőleg távolról sem ragaszkodom a magam véleményéhez, nem vagyok praktikus ember, mint afféle doktorinariusnak kötelességem a praktikusok nézete előtt meghajolnom.

A vörös terror alatt életem már csak hajszálon függött, a kántortanító minden áron akasztófára akart juttatni. 3. hónap óta vizsgálati fogságban van.

Szeretettel
M.

8. nov. 1919.

Ča se tiče gramatike ni daleko se ne kanim držati svojega mišljenja, nisam praktičan človik. Kot kakov-takov doktrinar moram se prignuti pred pogledi praktičarov.

Za vrime črljenoga terora mi je život visio na vlasu. Kantor-učitelj me je svakako kanio spraviti na gauge. Sada je jur treći mjesec u istražnom zatvoru.

*S ljubavom
M.*

Predragi Gosp. moj dobri Pretelj!

Hrvatska Kiemlja 29. XII. 1920.

Lipo hvalim i od srca vraćam blage želje na mlado leto — Vi i ja isto željimo, ali Vi ste optimista, a ja pesimista. Vsi vaši veliki trudi i troški su plemeniti, srićni ste, da imate još vere va ljude, ja . . .

Vaš vierni M.M.

1921. VIII. 16

A kulturegyesületet illetőleg kénytelen vagyok Kedves Mártonom előtt bizalmasan nyilatkozni. Minden sovinizmus ostobaság, de a magyar sovinizmus azonfelül még gázság is, mert a többi nemzetek sovinizmusa csak a maga baját védi, a magyar sovinizmus pedig ezenfelül más nemzetet kiirtani törekszik. Az Önök kulturegyesülete ennek a szolgálatában áll, azért nekem távol kell maradnom. Az itteni horvátságnak nem megmentésén, hanem kiirtásán fáradoznak Önök. Csak iz úgy volna megmenthető, ha a jugoszláv kulturába bekapocsoltatnék épúgy, mint a külföldi magyarok az egységes magyar kulturához fűződnek. Önök pedig ex professo elválasztják az itteni horvátokat a jugoszlávoktól, azaz, mert önerejükben fenn nem maradhatnak, pusztulásra kényszerítik. Sapientia pauce! — Miloradić a gyászmagyarokhoz egy 28 versszakból álló Szózatot írt, mely így kezdődik:

Hazátok csonka nyomorék,
Es szük mint sirhalom!
Mert jönni kelle, jött a vég
Ledölt az uralom!
Sok mondanivalom volna! . . .

16. VIII. 1921.

Ča se tiče kulturnoga društva primoren sam Vam, dragi Martine, očitovati se povrljivo. Svaki šovinizam je bedavost ali ugarski šovinizam je uz to i nazlobna niskost, jer šovinizam drugih narodov brani samo svoje ali ugarski šovinizam se trudi na uništenje drugih narodov. Vaše kulturno društvo stoji u službi toga, zato se ja ne morem približiti k njemu. Vi se ne trudite na spasenju ovdašnjega hrvatstva, nego na njegovom uništenju. Samo tako bi se moglo spasiti ako bi se ono uključilo u jugoslavensku kulturu, kot se je inostrano, vanjsko ugarstvo uključilo u jedinstvenu ugarsku kulturu. Vi ali ex professo¹ dilite ovdašnje Hrvate od Jugoslavenov, to je, jer iz vlašće snage obstati ne moru, silite je na propast.

Sapientie pauce²! — Miloradić je žalosnim Ugrom napisao jačku „Proglas“ od 28 verzusev, pa se počne ovako:

*Domovina vam je krnja, krnjavkasta,
I uska kot grobni hum!
Jer morao je dojt, došao je konac
Zrušilo se je gospodstvo!
Čuda čega bi Vam imao povidati! . . .*

Hrvatska Kiemlja

9. nov. 1921.

Dragi moj pretelj Mrtinko!

Nij ga već, ki bi Vam, ne neg denas na god, nego vsaki dan i hip, iskrenije neg ja i gorljivije želio blažen i dug žitak. Vi ste mi zaista Jedini, s Vami bi se naše vse zrušilo va grob. Ča se tužite da nisam va vsem s Vami složen, to mene od Vas ni najmanje ne luči: Vi ste optimista komu se ja čudim i divim; a ja sam pesimista. Mi smo mala kita, odčenuata od stabla. Vi ju mislite občuvat, ako ju ovde va tujini posadite va zemlju ter poljivate. Ja pak sudim da će se ta kitica na vredi usušit, ako se u dobrom času ne zacipi va svoje stablo, na Jugu. To je med nami vsa razlika. . .

¹ namjerno, hotimice

² malo mudrosti

Hrvatska Kiemlja 19. XII. 1924.

... zdravlje mi još dobro služi, ali rana na duši boli. Moja grofica patrona su me zvali k njim za dvorskoga mašnika, ali zbog već uzrokov nisam privoljil, za špirituala niš ne valjam.

Pređragi naši duhovni mladenci!

Od srca hvalim na ljubavi i pozdravljenju prigodom moje zlate maše. Naš hrvatski nacionalizmus, nij bio nit je seda imperijalizmus, ar ne ljubimo svojega tako, da bi tudje zatirali, ali u tudjemu se ne podlažemo tako, da bi svoje zahitili! To je pravi kršćanski nacionalizmus, koga va našoj ugarskoj domovini mnogi nisu poznali i denas još ne poznadu — na njevu veliku nesriću, kot novija historija svitlo kaže. U „Zeitschrift für kath. Theologie, Innsbruck“ sam štao da Rimi sv. Otac pripravljadu enciklopediju suprot imperialističnom nacionalismu. To je jako potribno. Vi ćete jur slobodno smit ljubiti i sliditi i služiti vaš hrvatski rod i jezik, mi stari smo bili skoro kot mučeniki, škuro su nas gledali i na stran rivali koliko su neg mogli. Na memento vivorum pri mojoj zlatoj maši sam Duha Boga osebito prosio za naše duhovne mladence, da nas rasviti, ujača i pielja po putih prave ljubavi, ka vsim oće i jišće dobro, svojim i tudjim! Hvala vam još jednoč na lipoj ljubavi, ka me nad vse druge pozdrave veseli i batri.

Vaš odani i vierni stari starac.

U Hrvatskoj Kiemlji 12. marc. 1926.

Mate Merchich
zlatomašnik

Poštovanoj hrvatskoj braći u Gradišću.

Lipa hvala vam budi na ljubavi, ku ste mi prigodom zlate maše skazali. Naša književnost je uboga i preuboga. Ali „pauperis est numerare pecus“ to je: ubogi si broji i ljubi još i piplice, ako ih neg ima. Vi ste obljubili te jačkice, ar su vaše, vaši piplici. Mi Hrvati ovde va Gradišću smo neg maljukna kita, ku je turski vihor od stabla odčenu i dostrovašio simo va daleku tudjinu. Ako hoćemo ostat Hrvati, se moramo književno najzad pricipit našem stablu na Jugu ter tamo slati duha konci na „južinu“!

Našim mladencem na visokih školah, ki su me takaj dragoljubno pozdravili, jednu rič od starca na spominak:

Da ne živiš prez dobitka,
Da obladaš toga žitka
Teške jade, tužne jale:
Živit znaj za Ideale!

U Kiemlji, 14. marc. 1926.

Vsim zahvalni

Mate Miloradić

Hrvatska Kiemlja
8. nov. 1926.

... Rad bih, da me koč i vi razumite! Zato vas prosim preštite „Carmen Saeculare“ ča sam poslal Bečanom, prilikom kad budete Beči, prosite od njih „Prestružnjake“, ke sam im za kalendar i za Novine poslal, da si ziberu, ča im se bude vidilo. Ovde prilažem još dvi ždunjke od Carmen saeculare ...

„Hülyeknek és papoknak nincs szavazatuk“¹ je odriedil bil Kun Bela. To će se u budućnosti spunit, papa nima miesta va zaviezi narodov. Ne zato kot da bi popi bedaki bili, nego zato, ar su klopi na theokratskoj koži.

¹ Bedaki i svećeniki nimaju pravo glasovanja

O KRIZ AVE, JEDINI SPAS!
 ZELJIM SI, ZELJIM SI VA RUKU DUPLIR,
 VA GROBI JE TIHO, VA GROBI JE MIR,
 OVDE JE NASAL PO TRUDNOM ŽITKU SVOJ MIR
MATE MERSICH,
 KROZ 50 LET KEMLJANSKI FARNIK,
 NAM HRVATOM SLAVNI PESNIK **MILORADIC,**
 ZA MOJ HRVATSKI ROD ČU ŽIVIT I UMRIT,
 19. IX. 1850-15. II. 1928.
 KAD MI CINE SMRT PREKINE - KAD MI BUDE STELJA GROB,
 DAJ MI, PROSIM, DA SI NOSIM K SUDU NAJME, RODAN SNOB.

*1 *And.* Tri spomeniki M. Miloradica.

Veme usne z dobrog srca mleku od vse ljubavi, ljubavi: Trimi Bože dobrog oca
 raj živitat va slavi! Trimi Bože dobrog oca raj živitat va slavi! Vem nadvir i ma
 blagost delal je on mnogo list, nek mu biti rajska mlkost ki j aldoval nan sij vek. Lovri-
 cenal me ga kinci kotno botca pravice pravice. Ča mu opomen rajve dicit, ča mu opome
 rajve dicit, ča mu opomen rajve dicit i opravičaj mu principe! Velikane našem oca

danij pokrij sada z ostroj veina srca mile prosim nek živita blažen raj!

HRVATSKO ŠTAMPARSKO DRUŠTVO

7000 Željezno, Karall-ulica 23

Jačke jačim, pitam zač
Ej, da švizne koč korbač,
Da vas ganem koč na smih,
Da pokaram zlo i grih,
Da se slavi višnji Bog,
Da se tare vragu rog,
Da si spregnem teški ham,
Da si kadgod pljusku dam

Jačke jačim ja za Vas,
Da je štete svaki čas.
„Štampari“ mi pomogli,
Tretu zbirku izdali.
Nudjaju tu knjigu sad
Da zaslužu ki dukat!
Osamdeset šilingov
Za siliju stran i slov,
Je zaistinu profit
Za človičju dobrobit.

Spomenik Mate Meršića Miloradića danas stoji u Frakanavi. Zutra jur more stati i u Vašem stanu. Atraktivnu repliku poprsja u poliestru ili bronzi morete kupiti za 400,— ili za 1.800,— šilingov.

Broj replikov Miloradićevoga poprsja je limitiran. Ufamo se, da ćemo još moć ispuniti Vašu pismenu ili telefonsku narudžbu.

Hrvatsko štamparsko društvo Vam nudi i zbirku Miloradićevih jačak, tako da skupa s ovim Novim glasom morete imati sve pjesme našega velikana. Naručiti ju morete za 80,— šilingov.

P. b. b.

Erscheinungsort: 1040 Wien

Verlagspostamt: 1040 Beč

DRUCKSACHE